

ტფილისი, ქრისტეშობისთვის 2.

რუსეთის აღდგენა მოულოდნელი არავისთვის უნდა ყოფილიყო, რომ დიდი სახელმწიფოები, დროს და საშუალებას ჰპოებდნენ თუ არა, მაშინვე შეუდგებოდნენ რუსეთის აღდგენას.

დღევანდელი სახელმწიფო ეკონომიურათ და პოლიტიკურათ იმდენათ მჭიდროთაა დაკავშირებული, იმდენათ საჭირო წევრია მსოფლიო ოჯახისა, რომ მისი დაქვეითებაც კი მოქმედებს მეზობლებზე უზომოთ, არა თუ დაცემა.

რამდენი ხანია, ოსმალეთის საკითხი ლოდათ აწევს გულზე მთელს ევროპას; რამდენი ხანია, გაიხრწნა ოტომანთა იმპერია, დალბა ცოცხლათ და დაჰკარგა არსებობის უნარი. მაგრამ ევროპამ ვერა უყო რა. რუსეთი ოსმალეთთან რა შესაძარებელია? მთელ ქვეყნის მეექვსედის მპყრობი, ათ სახელმწიფოთა შუა გადაჭიმული, ბუნებრივის სიმდიდრით შემკული, 180 მილიონ ჰექტარდომის მყოფი, იგი უზარმაზარ როლს თამაშობდა მსოფლიოს ცხოვრებაში. მით უფრო თავსატეხია მისთვის ამ კითხვის გადაჭრა. სახელმწიფოები ვერც res nullins-ათ აღიარებენ ყოფილ რუსეთს, ვერც საერთოთ დაეპატრონებიან მას და ვერც ცალკ-ცალკე. მაშ როგორ უნდა მოუარონ რუსეთს? ერთად-ერთი საშუალება — მისი აღდგენაა. რუსეთი რომ ავსტრო-უნგრეთით ცალკე ნაწილებისაგან შეკოწიწებული სამეფო ყოფილიყო, პრობლემა გაცილებით უფრო მარტივი იქნებოდა. ავსტრიაში 12 მილიონამდე გერმანელია, 20 მილიონამდე სლავიანი, 8 მილიონამდე უნგრელი და სხვ. ავსტრიელი გერმანელები სულით და ხორციტ გერმანელები იყვნენ და არიაც კიდევ. მიუმატეთ, მაშასადამე, ისინი გერმანიას და გადაწყვეტილი იქნება კითხვა. გამოყავით ცალკე უნგრეთი, გამოყავით 8 მილიონი ჩეხო-სლოვაკი, მიუმატეთ დანარჩენი სლავიანები, ზოგი ზემოხსენებულთ, ზოგი პოლონეთს, ზოგი სერბებს, და ავსტრიას საკითხი გადიქრება. ავსტრია აღარ იარსებებს, მაგრამ კაცობრიობა არას წააგებს ამით. სულ სხვაა რუსეთი. ვის მიანებებთ თქვენ 80 მილიონ ველიკოროსს, (ან რა გაკეთდება ამით!) 30 მილიონ მალოროსს ან იმ ურიცხვ ფიქტიურ და ფაქტიურ რესპუბლიკებს, რომელთა სახელებს ვერც ერთი ისტორია ვერ აღნიშნავს. თუ ყველამ ცალკე იარსებონ? ძალიან კარგი, მაგრამ უბედურებაც

ის არის, რომ ვერ იარსებებენ. ცალკე არსებობას, ჩვეულებრივ, ეტნიური პრინციპი უდევს სარჩულათ. რუსეთში ჩვენ ამას ვერა ვხედავთ. ველიკორესები არც არავის ეყოფიან, არც არავის უერთდებიან. რამდენადაც ისინი ბოლშევიკები არიან, არავითარ საზღვარს არა სცნობენ და მთელი ქვეყანა სოვდებიაში უნდათ მოაქციონ. ვერც უკრაინაზე ვიტყვიტ დახამდვილებით, რა უფრო აინტერესებს მას: დამოუკიდებლობა, ბოლშევიზმი, მისი გამოყოფა, თუ კიდევ სხვა რამ. არც დონის, ყუბანის, თერგის და სხვა რესპუბლიკების ცალკე არსებობაა ნაციონალურ თვითშეგნებაზე დამყარებული. რუსეთის პრობლემა, არაა, მაშასადამე, ნაციონალური. იგი უფრო სოციალ-პოლიტიკურია. რუსეთი დაჩაგრულ ტომების განშორებამ კი არ დასცა, არამედ შინაურმა, ორგანიულმა მოუწყობლობამ. ევროპა შეუდგა უკვე რუსეთის აღდგენას. ჩვენ ეს ასე გვესმის: ევროპა შეუდგა რუსეთის ჩაოსთან ბრძოლას. ზოგიერთი ჭკუას ძალას ატანს და ჰგონია, რომ ინგლისელები მისდგებიან და პოლონელებს, ფინებს, ლათიშებს, ბალტებს, ქართველებს, თათრებს, სომხებს და სხვებს, ყველას ილია მურომეცის „დუბინაზე“ აღორცებენ. ასე უცნაურათ მოაზრენი ჩვენშიაც აღმოჩნდნენ. ესენი მოსდგენ ჰაერში მუშტის ქნევას და მწარე სიტყვების სროლას... რა გაწუხებთ, ბატონებო? არა თუ ინგლისს, რომლის გარეშე პოლიტიკა ჩვეულებრივ საღათ მოსაზრებული და კარგად გამიზნულია, ყოველ თვალხილულ რუსს უნდა ესმოდეს, ძველ რუსეთის უდიდესი ნაკლი ის იყო, რომ იგი არ წარმოადგებდა ნაციონალურ სახელმწიფოს. მას არ ჰქონდა არა ხაციონალური წარმოება, არც ვაჭრობა, არც შკოლა, თვით ბიუროკრატიაც კი არ იყო აქ ნაციონალური. მასში ყოველი ერის წარმომადგენელი იბოვიდა ადგილს, თუ კი მას ქედი ჰქონდა საკმაოდ მოქნილი. ის 10 თუ 12 მილიონი პოლონელი, 6 მილიონი ებრაელი, 3 მილიტველი, 1 მილ. ლათიში და ბევრი კიდევ სხვები, რომელნიც ძალათ იყვნენ მოქცეულნი რუსეთის საზღვრებში, უსათუოთ მავნე ელემენტებს წარმოადგენდნენ სახელმწიფო თვალთსაზრისით. არც ძველ რუსეთს ჰქონდა საკმაო კულტურა, რომ ასიმილაციის გზით მაინც დაეძლია მათთვის, და არც მომავალს ექნება. მაშასადამე, რუსეთმა უნდა უსათუოდ აიცილოს ეს ნაკლი. თუ მოკავშირეებმა შესძლეს მისი აღდგენა, ისი-

ნი, ეჭვს გარეშეა, ააცდლებენ კიდევ მას ამ ორგანიულ ნაკლს.

ჩვენთვისაც უუდიდესი მნიშვნელობა ექნება რუსეთის აღდგენას და დაწყნარებას. ევრობა თუ ვერ დასთმობს, ეკონომიური მოსახრებით, რუსეთს, ჩვენ სულ ვერ დავსთმობთ მას. ევრობა დასამუშავებელ მასალას ეზიდებოდა რუსეთიდან, ჩვენ-კი დამუშავებულსაც იქიდან ვეზიდებოდით.

გერმანული მთავარი შტაბი და მისი უმცროსები.

ჯარის სიაჯვარე ბევრ მიზეზებისაგანაა დამოკიდებული, მაგრამ ამ მიზეზთა შორის მთავარ შტაბსაც დიდი ადგილი უჭირავს. თუ ჯარს შევადარებთ ორგანიზმს, მისი თავი მთავარი შტაბი იქნება, მას მჭვავს მოძრაობაში მისი ურთივნი ორგანოები. იგი უზვენებს მათ შეთანხმებულათ სამეჭიდო მიზანს.

თავდაპირველად ჰრუსიაში მთავარ შტაბის მაგიერ ე. წ. მთავარკვარტირმეისტრთა შტაბი არსებობდა. ასეთ შტაბის ხმარობდა ჯარის სახელმძღვანელოთ დიდი კურთიურსტი ასევე, როგორც დიდი მეფე. მხოლოთ შანჭოტის რეფორმამ მიანიჭა მთავარ შტაბს საკუთარი სხე, მიზანი და ტრადიცია. თუმცა ისიც უნდა ვთქვათ, რომ არც მაშინ წარმადგენდა იგი ცაქე, დამოუკიდებელ ორგანოს, არამედ ითვლებოდა სამხედრო სამინისტროს, ასე ვთქვათ, მეორე დებარტამეტათ. მხოლოთ 1821 წელს დადგა მთავარი შტაბი საკუთარ ფეხზე, როდესაც მას გამოეღ გენერალი მიუფლინგი დანიშნა, ე. ი. განთა იმდენად დამოუკიდებელი, რომ მარტო იმპერატორს ექვემდებარებოდა. მხოლოთ ჯარის ორგანიზაციის, შმართველობის და გაწვრთნის კითხვებში უთმობდა იგი სიტყვას სამხედრო სამინისტროს, როგორც მთავარ ორგანოს. შანჭოტისტი არა თუ მოშწეობაა მთავარ შტაბისა, იგი მის შესახებ მეცნიერების გამოშწეობიცაა. მას, როგორც მთავარ შტაბის ოფიცერს, რომელიც დიდ ხანს მისხურებდა, როგორც ჰრუსიაში, ისე ჰინდუგერში, სრულიათაც არ აკლდა ცდა დაკვირვების, რომ გამოეტუნა საჭირო ფორმები და მიზნები ამ საქმასთვის. დღესაც არ დაჰკარგვია ზოგს მის მოსახრებას ფასი. ის თავის სამეჭიდო სამბიელს მოკლეთ ასე ახასიათებდა: „გაწვრთნა და შესაფერად მოხმარება ჯარებისა როგორც სტრატეგიისა, ისე ტაქტიკის მხრავ.“ შანჭოტისტი შემოიღო და განადა სავადლებოთ ზავის დროს მთავარ შტაბის ოფიცრებისთვის ტომოგრაფიული სამხედრო-გეოგრაფიული და სამხედრო-ასტროიული მუშაობანი ასევე, როგორც გამოიზნული მოგზაურობანი და სემეოდგომო ვარჯიშობანი. ამის დროსათვის მან გამოსცა განსაკუთრებული ინსტრუქცია, რომელიც ასწერდა მთავარ შტაბის ოფიცრის მოვალეობათ ნაციონალურმა ომმა საუკეთესოთ დანახვა ვველას მიღებულ ზომების ნაციონალობა ამასთანავე შანჭოტისტი და გნეიგენამ ცოცხალ მაკალითზე აჩვენეს ვველას. როგორც უნდა

უოფილიყო მოწეობილი მთავარი შტაბი. მთავარ შტაბის შანჭოტისტი შეფს მიუფლინგსაც დიდი ღვაწლი მიუძღვის საქმის წინ წაწევაში. მას უნდა უმადლიდენ (გერმანელები) გავრევის (ტომოგრაფია) და გადალების საქმის დაუენებას ხეირანი ნიადავზე. თუმცა იგი ამ საქმის სვეციალისტი იყო. მაგრამ მანაც არ აჭარბებდა ბრძოლის ველას ვითარების მნიშვნელობას გამარჯვებისათვის. ბლიუხერის, ბარკლასის, კლასიტის და ველინგტონის შტაბებში სამსახურის დროს იგი დარწმუნდა, რომ აქნამდე არსებული აზრი ამ ფაქტორის შესახებ გადაჭარბებული იყო. მიუხედავად ამისა, იგი ცდილობდა თავის სავარჯიშო მოგზაურობებით და ტაქტიკურ ამოცანებით მიანიჭა ოფიცრები სწორე აზრი შეედგინათ სამეჭიდო ადგილის შესახებ და რიგანათ გამოეყენებიათ იგი. მანვე დაწეების შტაბის ოფიცრებს სამხედრო ისტორიაზე მუშაობა და დაწავლა შვიდის წლის ომის მასალების გადამუშავება. მიუფლინგის მოადგილე გენერალი კრაუსენიეგი იყო, მან მიაქცია ყურადღება შტაბში გამოეყენებულ ფორმაციის და ჰედანტობას და სსსტიკი ომი გამოეცხადა მათ. ის ცდილობდა მიეჩნია შტაბის ოფიცრები თავისუფალ, დამოუკიდებელ აზროვნებას და მოქმედებას. კიდევ უფადი გაველენა იქნის ამ მხრავ მისმა მოადგილემ გენერალმა რაბერმა, რომელიც ნაციონალურ ომების დროსვე მიიღო დიდი გიმოცდილება, როგორც შტაბის ოფიცრმა.

თავის დევიზს ასე გამოხატავდა იგი მოკლეთ: „სათუ ძეღიანი ცოდნა სამხედრო ისტორიისა და შესაფერი ვარჯიშობა.“ დროს ცოდნის, მდიდარ დამოფრენის, ძლიერ სიტყვის ჰატრონი, იგი დირსეული მსწავლეებელი ეჭნდა იმ დირსეულ სარდლებისა, რომელთაც 1864,66 და 1870/71 წლებას ომებში ისახელებს თავი. მის სულიერ შვილად უნდა ჩაითვალოს გერმან. მთავარ შტაბის უდიდესი წარმომადგენელი, ფელდმარშალი გრაფი მოლტკე. მან დაგროვა თავის ნიჭიერ წინაშრების ცდა, გააფართოვა იგი და შობებკა მას თავისი ძლიერი სული. ცოდნა და მოქმედების უნარი მან სამხედრო ხელელების გვირგვინით დააბოლოვა. მისი შეხედულებები გერმანულ სამხედრო ფილოსოფიის კლავიგვიცის შეხედულებებს მოგვაგანებენ. იგიც ე. წ. მოსზობის ანუ განადგურების ბრინცივის მომხრე ესე იგი, კრაუსენიეგით ფაქტობდა, რომ დაშქრობის დროს მთავარსარდალი მიზნად უნდა ისახავდეს მომხრდაპირის განადგურებას და არა უბრალე ჯობნას. მისი მოკლე და მარტივი სახელმძღვანელო აზრები მისს სარდალთათვის შედგენილ ინსტრუქციაშია მოთავსებული. მისი მთავარი მუშაობა მშვიდობიანობის დროსვე სწარმოებდა და საომარ მზადებაში გამოიხატებოდა. მას წინდაწინვე ეჭონდა გამომუშავებული სამეჭიდო გეგმები ეფულ ომისათვის, რომელიც მის დროს წარმოსადგენი იყო ჰრუსიისათვის მას შეხედულობაში ეჭონდა წინანდელი გავეთილები და ამიტომ გეგმებში რკინის გზებს დიდი სტრატეგიული მნიშვნელობა ეჭონდა მიანიჭებული. მისი მუდმივი საზრუნავი იყო სარდლებისა და მათი თანამეჭიების აღზრდა. როგორც მიუფლინგის შეგირდი, იგი დიდ ფასს სდებდა ტომოგრაფიას, რომელიც იგი მეტად დახელეფებული იყო. ტაქტიკურ ამოცანების საქმე, საომარი ვარჯიშობანი და სავარ-

ეროვნული
გაზეთი

ჯიშო მთავარად მის დროს განვითარების უმწვერვალეს ხარისხს აღწევს. არც კარუხენეის გზა მიუტოვებია მას უუტრადღებოთ. მთელტკვე ცდილობდა საკუთარ ორიენტაციის და მისაზრების უნარი განვითარებოდა შტაბის ოფიცრებში. რუსის გენერალ ვუადის აზრით გერმანელმა წინამძღვლებმა (დოდეზმა და ზატარებმა) სწორედ ამ თვისების წყალობით შესძინეს 1870 წელს სამშობლოს გამარჯვება. არც სამხედრო მეცნიერებას ჰქონდა მთელტკვეს მივიწყებული. მისი ურიტრები ნაშრომები ცხადდებოდა გვიმტკიცებენ ამას. როგორც შინააწრით, ისე გარეგანის ოფიცრით ისინი მეტად საუკრადღებოანი არიან სამხედრო ხელმძღვანელებისთვის. მთელტკვე უნდა ჩათვალოს იმ სპეციალურ სტილის შემქმნელად, რომელსაც დღემდის ხმარობენ გერმანულ სამხედრო უწყებებში. მისი ენა უბრალო, მარტივი, სავანის შესახებ და ლოგიკურია. თავის შტაბის ოფიცრების დახმარებით მან გამოაწრა იმ ომის აღწერა, რომლის წინამძღვლი თვით იყო. ზიარდ ცხოვრებაში იგი სანიმუშო ადამიანი იყო თავის ოფიცრებისთვის, ჯაჟის ამტანი, დაუდასავი, მუდამ საქმიანი და საქმისთვის თავდადებული, ამასთანავე თავდაბალი. იგი მართლაც თითოთ სარგებელი შტაბის ოფიცერი იყო.

მთელტკვე დააყენა საქმი ისე, რომ მთავარ შტაბის უფროსი დღემდისაც ოქტობრის სელმძღვანელოა ბრძოლისა. ის თუმიც მთავარ შტაბის უმთვრესი იყო თავის დროზე, და არა სარდალი, მაგრამ ოქტობრად მთავარ-სარდალის როლის ასრულებდა, რადგან ოქტობრების გეგმების განხილვის დროს მუდამ საკუთარ აზრს ადგა შეურყეველად და გაჭყვავდა კიდევ იგი, დაბოლოს. მთელტკვეს შემოვიდრებოდა ერთგულად მისდევდნენ დიდ წინა-მორბედის კვალს. მათ შორის ზირველი ადგილი, როგორც დღევანდელ ომის მამოზადებელს, გრაფ შლითენს უნდა დაეთმოს. მან მისთვის დიდ განავითარებ მთელტკვეს იდეები და შესანიშნავათ მორთო გერმანული სამარტი მანქანა ტენიისის ახალ ნაბოძებით. რუჟიდა არ ამბობდა მის შესახებ ერთი ორანგი გენერალი (ბონნალი), რომ მან ომის საუკეთესო ქარხანა შექმნა. მას მოჭყვავ მთელტკვე, რომელიც წინათ თავის ბიძასთან იყო ადიუტანტად. მის დროს ატულა სწორეთ მსოფლიო ომი.*)

სახელოვან ბიძებს ხშირად რგებოათ უსახელო ძმისწულები. ასეთი იყო სწორედ ძმისწული მთელტკვე ბიძა მთელტკვესთან შედარებით. კლავსევიცის და შლითენის თეორიებით გამსტვალული, ისიც ორ კვირაში უპირებდა მისხმობას საფრანგეთს. როგორც სამხედრო ძალას, რომ შემდეგ რუსეთს დასტრეზიდა თავს და მოწვეების დაუსწრებლათ გახანდაგურებოდა იგი. გენერალ ბორკევიჩის არ იყო, გერმანული მთავარი შტაბი სხეში არ იდებდა, რომ დღევანდელ პირბებში მტრის ჯარის მისხმობის მიზნად დასახვა შედრთობა, რადგან ჯარების მაგიერ დღეს შეიარაღებულ ერებთან გვაჭვს საქმი. მათი განადგურება კი უკვლად შეუძლებელია. მხოლოთ იქ, სადაც სარდალს რიცხვით, კვლტურით და ტენიით სუსტი მობირდაპირე უდგას წინ, შეუძლია მას ასეთ მიზნის დასახვა. მარნის ველმა აშკარათ დაუმტკიცა გერმანელებს ამის სისწორე, აქ შეასკდა საფრანგეთის

გმირულ შკედლს მათი დიდი ხნის ხატრეკები ეწვეოდა. მისმა საუკეთესო მეზობელმა გენერალმა კლუგმა აქ დაამარხეს თავის პრესტიჟი. მის საბოლოო მხოლოდ ის შეიძლება ითქვას, რომ მის ერთს ჯარს გერმანიის ტახტის მიმევიდრე ბრძანებლობდა. სამხედრო ისტორიაში კი ხშირია იმის მაგალითები, რომ როდესაც მეფე ან მეფისწული ჩარევა დაშქრობის საქმიებაში. საქმი ცულად წასულა. ამბობენ, აქაც ესე იყო. კრანზინტის რომ სარდის სუსტი არმია გაეთქვა, მანუკის და თუშის გმირობა ამათ ჩაივლიდა. მთელტკვეს ოფიცრების მიჭყვავ მთავარ შტაბის უფროსად. ამბობენ, მისი დანიშვნა ვილჰელმის ზედგაფლენას უნდა მიეწეროს. ოფიცრების მიწვევას გალიციის დაშქრობის გეგმის გამოუმეხვებდას. თუ სადმი განახორციელეს გერმანელებმა vernichtungsschlacht-ის პრინციპი, ისევე აქ, მაგრამ მხოლოთ იმიტომ და იმიტომ, რამდენათაც მათ შეგნებულათ და შეუგნებლათ უიარაღოთ დატრეკებული ჯარი უდგათ წინ. რუსეთის შემდეგ საფრანგეთის ნიადაგზე მობრძობა მან ზემოხსენებულ პრინციპის განხორციელება. მიზნად ამ უმაღ ჯარდენი იქმნა არჩული სამხედრო იყო ეს შეჯახება, ტრადიციით სავსე მდგომარეობა. ცალ მხრივ ახლგაზრდა, ჯან-ღონით სავსე, ძველა-მოსოლი მონარქია, მეორე მხრივ — შედარებით სუსტი და ძალა-მიხდილ საფრანგეთის რესპუბლიკა. როგორც კი დუმიტის ოფიცრს ზირველი უუმბარები მიხვდნენ, მაშინვე იგრძნეს ორანგებმა, რომ მათი ისტორიის უწმიდესი რაში დადგა. სეუდახანად ავლებდნენ თავლებს ისინი ქვეყანას, მაგრამ სიტუაციერ გამხნეებების მუტს ვერსად რას ჰხეობდნენ; რუსეთი ჯარ კიდევ ვერ ასდგომიდა თავის წულულებს, ინგლისი-კი მზათ არ იყო. ორანგები მიხვდნენ, რომ გერდენის „კვლეუბი“ ან სამუდამოთ დამარცხვდნენ საფრანგეთს და მის სახელეოვან წარსულს. ან კიდევ მასაც ისე იხსნიდნენ და მთელს ქვეყანასაც პრესიის მოუსვენარ მილლიტარიზმისაგან.

არც ერთ ვონის ისტორიაში არ მოიპოვება ისეთი აღმავროთოვანებელი მომენტები, როგორც ორანგებისაში. არც ერთ ერს არ ეხერხება ისე კარგათ თავგანწირული გმირობა, ან გატაცებული ვაჟაცობა, როგორც ორანგებს. უკანასკნელათ და საუკეთესოთ მათ ეს ვერდენის „კვლეუბთან“ დამტკიცეს. მთელტკვე მარნამ იმსხერხვდა, სამაგიეროთ ოფიცრების ვერდენმა. მისი ადგილი გენერალმა ჰინდენბურგმა დაიჭირა მისი ნამდვილ გვარი ბენეკენდორფი. შეითხველს მოხსენება, რომ გერმანული თავად აზნაურობა ჩვეულებრიტ თავიანთი მამულების სახელებს ატარებენ. ბენეკენდორფმა ჰინდენბურგად ირჭვა თავი მას შემდეგ, რაც ამ სახელის მატარებელი მამული შეიძინა. მისი სახელი ფართო წრეებისათვის არ იყო მანინ-დამანინ ცნობილი. მხოლოთ ერთხელ მოიარა მან [რამდენადაც ვიცით] გაზეთის ფურცლები. ეს, დაახლოებით, თერამეტი წლის წინ იქნებოდა. რეისტრატში აღმოს. ვლეთ პრესიის ჭაობების გაშრობაზე იყო დახარვა. ჰინდენბურგმა დიდი პრეტესტი განაცხადა ამაზე და აღნიშნა მათი დიდი სტრატეგიული მნიშვნელობა. ამის გაშე ამტუდარ პოლემიკაში იხსენიებოდა სწორედ მისი სახელი. ვილაც სოციალ-დემოკრატმა „ხაყუების გენერალი“ -ც კი უწო-

*) აქ წყდება გერმანული ორიგინალი

და. ჭინღენბურგი წინადასმულად აკადემიაში კითხულობდა ლექციებს ადმინისტრაციული მართვის შესახებ.

როგორც ამბობენ, ჭინღენბურგს კარგი პირადი უკუყოფილება მოუვალა ვიდრე ლიტერატურულ და იტყობილად შეიქნა თავი შეიქნებებინა თავის სამსახურისათვის. როდესაც რამე ატყდა და რუსები ადმინისტრაციული მართვისათვის შეიქნენ, ჭინღენბურგი ხელახლა მიიწვიეს სამსახურში. მასურების ტიპებს შუა, იმ ადგილს ახლო, სადაც პოლიციის სამსახურით მოუღეს ბოლო ჟვარსნათ ორდენს. მან პირველმა განსხვავებულად რუსებზე გამანადგურებელი ბრძოლის სტრატეგია. ამ ბრძოლაში ისევე პოლიციის რუსულად გახდა მისი სახელი, როგორც 1870 წლის რუსეთში — პოლიციის. შემდეგი დასაფასებელი, რომელიც დამსახურებული იყო ეს სახელი. ესაა კი მხოლოდ იმის ვიტყვით, რომ რუსეთის საზღვრებზე გენერალის სახელის დამსახურება არც ისე ძნელი უნდა ყოფილიყო ისეთ კარგ ჯარის წინამძღოლისათვის, როგორც მუდამ იყო გერმანული ჯარი. მან უკანასკნელმა სტადიამ გამანადგურებელი ბრძოლის ტაქტიკა დასავლეთის ფრონტზე. მაგრამ მასაც იგივე ბედი ეწია, რაც მის წინამძღოლებს, უარესიც, რადგან სწორედ მისი უკანასკნელი ცდა გამოდგა გამანადგურებელი მხოლოდ მტრისთვის კი არა, — გერმანიის ჯარისათვის. გერმანულმა „კაპიტალმა“ ერთხელ კიდევ შეატრია მან ის სასწრაფო, რომელზედაც ევროპის ბედი დამოკიდებული იდგა. მაგრამ საქმე ამით გათავდა. ეს უკანასკნელი თავგანწირული და ამით ჩაფიქვანი სულისკვეთება იყო მართვის მიღწეობისათვის. ამ ცდას გადაჭრა სწორედ და განისვენა. საუკუნოთ იქნება სახსენებელი მისი მთელს ქვეყანაზე.

სამხედრო საქმე

(მეორე წერილი)

კაცობრიობა სრულიად გამთავრების ხელში ბუნების ყოველ მოვლენათ მიხედვით. ამისთანავე, კაცობრიობა იძიებს, თუ რა დამოკიდებულება აქვს ბუნების ერთ მოვლენას მეორესთან, და ამ დამოკიდებულების შედეგად განიხილოს. ესაა თუ ის მოვლენა თავის მსგავსებაში ამ განიხილებს ექვემდებარება ამ განიხილების შესწავლა და შემდეგი მათი განვითარება შეადგენს მეცნიერებას კაცობრიობის ცოდნის ამა თუ იმ დარგისა საზოგადოებრივ, ფართო, მეცნიერება ნიშნავს ყველა განვითარება შეიმჩნეულ ცნობების ერთად თავმოყრას და მათს სისტემატიზირებას შეუარდებს, როგორც ბუნების დროს მოვლენის ცნობების, მაგალითად, ასტრონომიისა, აგრეთვე არა დროს მოვლენებისა, მაგალითად ნუმიზმატიკისა, ან თუნდაც კომპლექსივით და ცხენის ჩლიქის აკუმულაციის შესწავლისა.

თუ აქედან გამომდინარეობს ცნობებს ფაქტობრივ და ტექნიკურ ხასიათისა და აგრეთვე არა რეალურად დამყარებულ დებულებებს, მაშინ წარმოგვიდგება მეცნიერება, საკუთრად, ნამდვილ მოვლენათა და მათ ურთიერთ დამოკიდებულებათა ობიექტურ ტექნიკურ და განწყობილ ცოდნად.

ნათქვამიდან სხვის, რომ მეცნიერებაში უნდა არსებობდეს: 1) უმეტესად შემოწმებული და დამტკიცებული შინაარსი და 2) უკეთესად განწყობილი გარემოება.

მეცნიერება ყველა დარგისათვის თანდათან განვითარების მიხედვით განვითარება-მსგავსებაში მეცნიერებამ უმეტესად მეცნიერებაში მეცნიერებაში უნდა გამოიყოს. თუ ამ მოვლენას დავაპირდებოდით, ყველა მეცნიერების მსგავსებაში შევამჩნევთ, როგორც ამბობს ოგიუსტი კანტი, სამი ხანის. ეს განსაზღვრავს, ესე გსტევათ, 1) დასახვა-აღწერა, 2) ამის განწყობილება და 3) მათი ურთიერთშორის დამოკიდებულების განიხილების დამოკიდებულება. ავიდეთ. მაგალითად, კანონი სიმძიმისა. ჯერ შევამჩნიეს, ქვან და სხვა ნივთიერება რომ აადრთ, აუცილებლად დაეცემა მიწას; მერე შევამჩნიეს, რომ წყალში ზოგი ნივთიერება იძირება, და ზოგსაც წყალში მოიტოვებენ ხელში როცა შეუდგენ ამ მოვლენის დამოკიდებულებას, ადმოიხილა კანონი სიმძიმისა, და კაცობრიობამ ეს თავის ცხოვრებაში გამოიყენა. უწინ ამ კანონით, შესაძლებელია, მხოლოდ კარის დასახვა-აღწერა შესაძლებელია, შემდეგ, იქნება წასწორებისათვისაც დასახვა-აღწერა, და როცა მეცნიერება დაეყარა მტკიცედ და განვითარებულ საფუძველს და მიადწია უმადლეს საფუძვრამდე, მაშინ კაცობრიობამ ეს კანონი გამოიყენა მანქანებისათვის და სხვა და სხვა დარგებში ცხოვრების გასაადვილებლად.

სიმძიმის კანონის უწინ გამოიყენება კარის დასახვა-აღწერა იმ ხელმოწერებზე უნდა ჩავთვალოთ და მანქანებისათვის ამის გამოყენება აგრეთვე ხელმოწერა იქნება. ამიტომ, უნდა დავასკვნათ, რომ მეცნიერება იწვევს ხელმოწერებით და ხელმოწერებითვე თავდება.

მაგრამ ის ხელმოწერა, რომელიც დამყარებული არ არის მეცნიერების კვლევა-ძიებაზე, არის ხელმოწერა, არა შეგნებული, არამედ მხოლოდ ემპირიული. ხელმოწერა, მტკიცედ ნიშნავს დამყარებული, არის ხელმოწერა შეგნებული, რაციონალური და და ეს უკანასკნელი ხელმოწერა მეტად ფართოა, უმეტესად განვითარებულია.

ყველა მეცნიერებანი ან უფრო მტკიცე ან ნაკლებ მტკიცე ნიშნავს ადრინდელ. რისგანაც მათი შედეგებიც ან უფრო ტექნიკური ან ნაკლებ ტექნიკური არიან. ამ თვისებების მიხედვით, ოგიუსტი კანტი მეცნიერებას განსაზღვრავს ასე: პირველი ადგილი მათემატიკას უჭირავს, შემდეგ ასტრონომიას, ფიზიკას, ქიმიას, ბიოლოგიას და უკანასკნელ ადგილს აკუმულაციის სოციალურისა. თუ ამ ცხრილს დავაპირდებით, მართლაც შევამჩნევთ, რომ ამ მეცნიერებათა შორის, ზოგი არ არის მტკიცე ნიშნავს დამყარებული, ზოგს თავისი ძირითადი დებულებანი არ აქვს დამოკიდებულება. მაგალითად, ასტრონომიის მსგავსად მნიშვნელობის კანონის მიხედვით აქამდის ვერ აუხსნია. ჩვენის წერილისათვის სასოციალურად მეცნიერებას დიდი მნიშვნელობა აქვს და ამხედ ცოტა მეტხანს შეგნებულად.

სოციალურად მეცნიერებას კაცობრიობის საზოგადოებრივის ცხოვრებისა და ამ ცხოვრების ყველა დარგს შეეხება. ამის მიხედვით, სოციალურად განვიყოფთ კარგად მეცნიერებას, ესე იგი. შეიძლება: სახელმწიფოებრივობის უფლებას, საფინანსო უფლებას, საპოლიტიკო ეკონომიას, სამხედრო უფლებას, ნუმიზმატიკას, ლინგვისტიკას, ისტორიას, ეტიმოლოგიას და სხვა შესწავლა კაცობრიობის ყველა მოვლენათა და მათის ურთიერთ

დამოკიდებულებისა ძალიან რთულია, რადგანაც აქ შეცნობიერება უნდა შეესაბამებოდეს არა მხოლოდ ხორციელ ადამიანს, არამედ უნდა შეესაბამებოდეს მის განებებზე და სულებზე ძალებსაც. ადამიანთა საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე ამ განებებზე და სულებზე ძალებს ძალიან ფართო და დიდი გავლენა აქვს, რისგანაც ცხოვრების მოვლენათა შესწავლისთვის სოციალური განსაზღვრავს უფრო რთულს და მიუწვდომელს სკაითხებს, ვიდრე სხვა შეცნობიერებანი, სახელდობრ, მათემატიკა, ასტრონომია, ფიზიკა, ქიმია და ბიოლოგია.

სოციალურად უნდა გამოარკვეოდეს, რა მიზეზების შედეგია კაცობრიობის ცხოვრების ეს თუ ის მოვლენა. და როდესაც სოციალურად ამ მიზეზის საფუძვლანათ, სედიმენტებით და ტექნიკურით მიახლოებს და დამუშავებს კანონიერად და შეურყეველად, მაშინ სოციალურად წარმომავლობა შეცნობიერებად და შესაძლებელია, რომ წინდაწინვე გამოიჩინოს კიდევ კაცობრიობის შემდგომი მოვლენები. ფილოსოფოსები და მწერლები — სენ სიმონი, ბოუენი, ფრანკლინი, ბენი, ჟანდრი კამონტაჟი და ამიტომაც იმ აზრს, რომ კაცობრიობის ცხოვრების მოვლენები, მათი წარმოშობა და განვითარება ექვემდებარება ამა თუ იმ კანონს და მის გამოკვლევისთვის აუცილებლად საჭიროა შეცნობიერებულ მეთოდებით ხელმძღვანელობა და სარგებლობა. კაცობრიობის ცხოვრების მოვლენათა ცვლილება შეადგენს ამ ცხოვრების ევოლუციას და ამის მიზეზებს შეცნობიერების მიწოდებას სხვა და სხვა ნიადაგზე ამყარებენ, მაგ. როგორც კანონი — საზოგადოების ორგანიზაციის აკუმულაცია, დარგინი — ცხოველთა ბრძოლა თავის დაცვისათვის, ჰერბარტი — ფილოსოფიური ურთიერთობა და დამოკიდებულება, მარქსი — ეკონომიური ურთიერთობა. ზოგნი კი, ტექნიკურების მადებლნი, კაცობრიობის საზოგადოების დასაბამს და მის ევოლუციას და აგრეთვე საზოგადოებრივის ცხოვრების აკუმულაციას ამყარებენ ისტორიულ, არქეოლოგიურ და ეტიმოლოგიურ მასალებზე და ამას არკვევენ მათის შედარებით, ისტორიისათვის, ე. ი. საისტორიო შედარებათა მეტოდით.

სემანთაქვამიდან, მაშასადამე, სჩანს, რომ შეცნობიერების მიწოდება სოციალურ მოვლენებს სხვა და სხვა მიზეზებით ასახულებენ; მაგრამ, მიუხედავად ამისა, უმრავლესობა მათგანი ამიტომაც იმ ქვა-კუთხედ აზრს, რომ საზოგადოებრივი ევოლუცია სწარმოებს კანონიერად, ესე იგი, ყოველი დარგი მსოფლიო საზოგადოებრივის ცხოვრების კომონილება განსაზღვრულ კანონებს.

სამხედრო შეცნობიერების საგანია — შესწავლა კაცობრიობის ცხოვრების ერთ-ერთ მოვლენისა, — ამისა და ამიანობის; ამიტომ ეს შეცნობიერება შეადგენს სოციალური შეცნობიერების ერთ-ერთს დარგს. ამის და სამხედრო მოვლენათა გამოკვლევა გვიტოვებს, რომ ევოლუცია ხდება არა მხოლოდ ამიანობის წარმოებაში, არამედ მის მიერ ხმარებულ საშუალებებშიც, ესე იგი, ევოლუცია ხდება სამხედრო ძალებშიც, მის მოქმედებაშიც და მტრის დამარცხებისათვის სხვა და სხვა საშუალების გამოყენებით. სამხედრო ხელფრთხილები უმრავლესად, მაგრამ მისი განვითარება ხდება არა თანდათანობით,

არამედ ნახტომობით. აღსანიშნავი არის ის, რომ, როდესაც ეს თუ ის ერთი ცხოვრების პირველყოფილად, მაგალითად, — ნეოთარბიული, მისი სამხედრო ხელფრთხილები — მარტივი და წარმოკვდილებს სავა ფორმებს; და როდესაც ერთი განვითარება აუვაგდება და მიადწევს უმადლეს წერტილს, მისი სამხედრო ხელფრთხილები მუდამ შეეფერება მის განვითარებას. ამასთანავე, ისიც არის ფრთხილად შესანიშნავი, რომ ერთი თავის აუვაგების შემდეგ რომ დამდობდება ხელმე, ამ ერთი სამხედრო ხელფრთხილებს მისდა შესაფერისად დაეცემა.

ეს კანონი კაცობრიობის ცხოვრებაში იმნიშნავთ მტკიცე და შეურყეველია, რომ შეგვიძლიან ერთი განვითარება განსაზღვროთ მხოლოდ სამხედრო ხელფრთხილებით, ამა თუ იმ ერთს რომ აქვს. მაგალითად, საბერძნეთი — ალექსანდრე მაკედონელის დროს; შედარებით რომ იულიუს კეისრის დროს და რომი თავის დაცემის დროს, რაცა მეფობდნენ იმპერატორი მაგნიკი, ან და ლეონ ფილოსოფოსი. სამხედრო ხელფრთხილების ნიმუშები, უფველესი და ახლად შემოდებულნი, ისე მჭიდროდ გადახვართულია, რომ ძალიან ძნელი შესაძლებელია ის საზოგადოება ერთ სანს რომ შეერესებინოს განსაზღვრავს ხელმე, როგორც, მაგალითად, ვერ შევამჩნევთ, სავა თავდება სიუმაწვილედ და როდის იჩენს თავს ბავშვობა. და სწორედ, სამხედრო შეცნობიერების საქმეა, ეს გამოარკვეოს და განსაზღვროს, — რა არის მრავალსიუღათ შემოდებულნი და გამოყენებულნი და რა არის — უფველესი სამხედრო ხელფრთხილების შედეგი.

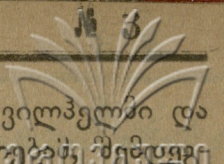
რადგანაც სოციალურად და შეცნობიერება სამხედრო ხელფრთხილებისა, როგორც კაცობრიობის ცხოვრების ერთ დარგისა, ძალიან მჭიდროდ არის დაკავშირებული, ამიტომ სამხედრო სარდალი უნდა იყოს მცოდნე, გარდა თავის სამხედრო საქმისა, ერთა ცხოვრებისაც, მათი გულისცემისა. სამხედრო სარდალი უნდა იყოს ალტურგიული სოციალური ევოლუციის დარგის დასკვნებითა და მხოლოდ მაშინ გამოარკვევს სწორედ იმ მდგომარეობას, რა მდგომარეობაშია სწარმოებს რომ.

ახლა თუ გავითვალისწინებთ ყოველსავე, რაც საზოგადოებრივ შეცნობიერებაზე და კერძოდ სამხედრო შეცნობიერებაზე იყო ზევით ნათქვამი, უნდა დავასკვნათ, რომ სამხედრო მეცნიერება ფილოსოფია სამხედრო საქმისა.

გ. კ - ძე.

გერმანიის საგარეო პოლიტიკა ვილჰელმის მეფობის დროს

იუბილური რომ დასჯას დაუბირებს ვისმე, ჭკუას წაართმევს ხოლმე. გერმანიის იმპერიის ბიუროკრატიას თითქმის დაბადების დღიდანვე დაჰჩემდა აზრ-მოკლეობა. ეჭვს გარეშეა, მისი დასჯა დიდი ხანია განზრახული ჰქონია იუბილურს. ავიდა თუ არა ტახტზე ვიჰლელმ კოჰენცოლერნი, მან წაჰკრა მუჯლუგუნე გერმანიის იმპერიის „გამქედს“ ოტტო ბისმარკს და „ძალ-

ლივით გააგდო“ (თვით ბისმარკის სიტყვებია) გარეთ.

ბისმარკმა თვით შეჰქმნა სამთა კავშირი; მაგრამ კარგათ ესმოდა აღმოსავლეთის საფრთხის ძნიშვნელობა და ყოველს ღობის ძიებას ხმარობდა ლორალური გახწყობილება მაისც ჰქონოდა რუსეთთან. ვილჰელმისთვის ასეთი ძოსაზრებები არ არსებობდა. წარა-მარა ჩამოუვლიდა იგი თავის პოლკებს, აბილბილდებოდა და ევროპას ძუშტს მოუღერდა ხოლმე. დარწმუნდა თუ არა, რუსეთი იაპონიის ომის შემდეგ დასუსტდაო, არც აცოვა, არც აცხელა და თავის ჩუმ ვასსალს, ავსტრიას, უბოძა ბოსნია და ჰერცოგოვინა. რუსეთისათვის ეს აუტანელი დამცირება იყო. ბერლინის კონგრესზე სწორეთ გერმანეთმა გამოჰგლიჯა ძას ხელიდან სისხლის ოფლით მოპოებული სანსტეფანოს ხავის პირობები, მაგრამ რას იხამდა? მძალი არ უჭრიდა.

ამ აქტით გერმანეთმა ფაქტიურათ გაბატონებულ სახელმწიფოს ადგილი დაიჭია ევროპაში. მაგრამ სამხედრო პარტია და ძისი ბელადი მაინც არ სცხობოდნენ. მათ პირველებმა გადაიდეს ჯარის კონტინგენტი და 600 ათასიდან 750 ათასამდე აიყვანეს. საფრანგეთს არ შეეძლო ამავე გზით გაედიდებინა თავისი ჯარი, მცხოვრებთა, ოიცხვის სიმცირის გამო ამიტომ იძულებული შეიქმნა სახი წლის სამსახური შეძოედო ჯარში. ამ ზომამ დიდი წინააღმდეგობა გამოიწვია მთელს სახელმწიფოში, მაგრამ საფრანგეთის მთავრობას სხვა გზა აოა ჰქონდა. გავიდა ხანი. ევროპის დიბლომატია მაროკოს საკითხს არკვევდა, რომლის ასე თუ ისე გადაჭრაში უახლოესათ დაინტერესებულნი საფრანგეთი და ძისი რომახული ძეხობლები იყვნენ. ბისმარკი ამბობდა წინათ: გერმანეთს ისევე არ სჭირია კოლონიები, როგორც ბეწვის ძახარა იმ პოლონელახსაურსა, რომელსაც პერანგი არა აქვს ტახზე ჩასაცემელი; პომერანელ გრეხადერის ერთ ძვალსაც კი არ გავიმეტებ კოლონიებისათვისო. ვილჰელმი-კი სხვანაირათ სჯიდა. მან გამოასკუბა თავისი „ბანტერა“ (ამ სახელს ატარებდა ძისი საომარი გემი) და მიუშვირა ძისი „კლანტები“ (ზარბახნები) საფოანგეთს. ჰაერში ომის სუნი დატრიალდა. ინგლისმა თავი მოუყარა თავის უზარმაზარ ფლოტს და რას? 50 ათას ჯარის კაცს ბელგიის ნეიტრალიტეტის დასაცავათ. რა სასაცილოა დღეს ეს ციფრი ჩვენთვის! ბელგიის სისხლი შეხს კისერზეა, ბრიტანიის ლომო! საბედნიეროთ, დღეს ეს შენც კარგათ იცი. 1912 წელსვე უხდა შემოგედო სავალდებულო სამსახური ყველასათვის!..

არ ვიცი, რამ შეაჩერა მაშინ ვილჰელმი და ძისი დამქაძები. ალბათ, იმ ძოსაზრებები შეეძლო შეიკიდევ უკეთ მოვიძინადებითო. თლაც ეშხადებოდა. ყველა ხელავდა, თუ გრძობდა ამას, ჩვენს ძეტი. ჩვენ, რუსეთის სოციალისტებს, გვეგონა გერმანეთი ისევე შეჰხვდებოდა იძას, როგორც რუსეთი შეჰხვდა. 1905 წელს ისიც კი ვერ შევამხხიეთ ჩვენ, რომ 1913 წელს გერმანეთმა 50 მილიონი ცენტერი ხორბალი გაიტანა რუსეთიდან წინანდელ 25 მილიონის მაგიერ! 1914 წელს სამხედრო პარტიამ გადასწყვიტა, გამარჯვება ჯიბეში გვიდევსო და შეუდგა საზოგადოებრივის აზრ-გოხების მხადებას იძისათვის. ნუ გგონიათ, ეს ძხელ საქმეს წარმოადგენდეს გერმანიაში. ქვეყანაზე არ ძოიბოვება ინდივიდუალობას მოკლებული ადამიანი, როგორიც გერმანელია, როგორც ერთი ბატი ჰგავს მეორეს შეხედულობით, ისე ერთი გერმანელი ჰგავს მეორეს აზროვნებით. რადგან არა თუ ყოველ მათგანს, ყოველ მათგანის ძამასაც კი გაუვლია ერთი და იგივე კახარმა, კახარმა—ძკოლა, კახარმა—ოჯახი კახარმა—კახარმა. წესიერებას და ავტორიტეტის ძორჩილებას ხელავდა იგი და თვითაც ძორჩილი და წესიერი შეიქნა. ღვთის წინაშე, ისიც უხდა ითქვას, რომ არც ერთ ბიუროკრატის არ ჰქონია ქვეყანაზე ისე საღათ და კარგათ ძომართული მექანიზმი, როგორც გერმანულ ბიუროკრატისა ჰქონდა. ძას უდიდესი ღვაწლი მიუძღვის მთელ ერის წინაშე იმ მხრივ, რომ ძის (პრუსიის ბიუროკრატის) ხელმძღვანელობის ქვეშ აღმოცენდა გერმანული იმპერია, გაიზარდა და იძდებხად გაიზარდა ეკონომიურათ და პოლიტიკურათ, რომ უკეთესი მსოფლიო ისტორიას არ ახსოვს.

ამიტომაც უყურობდა სწორეთ ნდობით ძას მთელი ხალხი. 1914 წელს გაზაფხულზე მთავრობა შეუდგა ხელ-ნელა ომის იდვის პროპაგანდას. საქმე ისე კარგათ იყო მოწყობილი, რომ მკითხველმა ვერც კი შეატყო, როგორ გაივსო მთელი პრესსა ომის მქადაგებ წერილებით. „რათ უხდა ვიცადოთ, სანამ რუსეთი 1917 წელს სამ იმდენ ჯარს შეჰქმნის, რაც მთელს ჩვენს კავშირს მოეპოება“—გაისმოდა ყოველ გაზეთში. —არა სჯობია, დავასწროთ და ეხლავე გავუსწორდეთ ჩვენს მტრებსო! საზოგადოება სავსებით იზიარებდა ამ აზრებს და არც კი კითხულობდა, რა ჰქონდა გერმანეთს ან რუსეთთან ან საფრანგეთთან გასაყოფი?

გავარდა თუ არა სარაევოში რევოლუვერი, სამხედრო პარტიამ გადასწყვიტა, ეს მიზეზი სრულიათ საქმაოა მსოფლიო ომის ასატეხათაო. მარ-

თლაც, ვილჰელმის თვალში განა ერთი ჰაბსბურგის სისხლს აინაზღაურებდა თუნდაც მთელის ქვეყნის სისხლი? ერთი რამ მოახერხა მან და ეს გულანთილათაც უნდა აღვიაროთ: არ გამოდგა და საქვეყნოთ არ განაცხადა: ორი კვირის შემდეგ პარიზს ავიღებთო!.. რამდენსამე დღეს შემდეგ მან საიდუმლოთ დაიბარა ავსტრიის მთავარ შტაბის წარმომადგენლები და მათთან ერთათ განიხილა საერთო ქოქმედების გეგმა. ევროპამ არაფერი იცოდა ამის შესახებ, სანამ ჰაბსბერგ არ გამოაქვეყნა ეს ფაქტი რეისხტაგში.

გავიდა რამოდენიმე კვირა. ყველა დაიმედდა, სარაევოს აქტი მცირეწლოვან მკვლელის დასჯით გათავდებოა, მაგრამ, საქმე სხვანაირათ იყო მოწყობილი. ავსტრიამ, იმ ავსტრიამ, რომელიც მხოლოთ იმიტომ არსებობდა, რომ ფორტუნას დაპვიწყებოდა სასიკვდილოთ, ისეთი ულტიმატუმი მიართვა სერბიას, რომ მისი აღსრულება ხარაკირი იყო მისთვის. თავის თავათ ცხადია, ულტიმატუმი ნაკარნახევი იყო ვილჰელმისა, რომელსაც სურდა აუცილებლათ თავზე მოეხვივნა ომი მოპირდაპირეთათვის.

ოფიცერთა საკითხი ჩვენს ჯარში

II ოფიცერთა კორპუსის მნიშვნელობა წინეთ და ახლ

უწინდელ დროში ჯარისკაცი მსახურებდა 20—25 წლამდე. სასტიკ ზომებით და გაწრთებით ჯარისკაცს მანქანად ჰქმნიდნენ. ჯარის კაცი ვალდებული იყო სწრაფად და დაუზარებლად აესრულებინა ზოგიერთი მანაუვლიანობები. ამასთანავე წინედ არსებული ეგრედ წოდებულ მაჯრილ ტაქტიკის წყალობით (განსაკუთრებით მიდებულ იყო მაჯრილი წეობა, კალღებობა, მხოლოდ გამოჯრდლი წეობა შეადგენდა გამონაკლისს) ჯარისკაცი ბრძოლის დროს იმყოფებოდა უფაულთვის თავის უფროს ოფიცრას წინაშე. იგივე მაჯრილი ტაქტიკა არ თხოულობდა ოფიცრას მსრფე რაიმე დაწვევას, ანიციატივასა, უკანასკნელა ეკუთვნოდა ჯარის უფროსებს. ამ უფროსებს ჰყოფდათ უფაულთვის თვალ წინ ხელქვეითი ჯარები, ვინაიდან ბრძოლის ველები მაშინ ძალიან ციცოტა იყო ხოლმე, აძლეოდნენ მათ განმარტებულ ბრძანებებს, უკეთ რომ ვსთქვათ, აწვდიდნენ ბრძანებს, რომელსაც იღებდნენ კერძო უფროსები. საკმაო იყო სარდალს ერთი კი ებრძანებინა, რომ მთელი, კალღებობა დაწეობილი ჯარი შეისვე ამოძრავებულყო, დაეწყო სროლას, მიეტანა იერში ან კიდევ უკან დაეხია.

წინანდელ დროის ოფიცერი ახალ ჯარისკაცს სამხედრო საქმეს არ ასწავლიდა. ჯარისკაცის სწავლებას ეგრედ წოდებულ „ძიას“ მოვალეობას შეადგენდა. ბრძოლის დროს კი ოფიცერს კერძო ანიციატივას არავითარი მოკთხეობადა, ანიციატივა, ამისა და ბრძოლასზე დაშვარებული ოფიცრების მოვალეობას შეადგენდა: სწორეთ და დაუფრებლად აღსრულება უფ-

როსის სხვა და სხვა ბრძანებისა, თვალყურა უნდა ედევნებინა მის ხელქვეითებს ეს ბრძანება ხელქვეითებს უნდა ედევნებინათ. ზოგიერთ შემთხვევაში მაკლავებოდა უნდა ედევნებინა ჯარის კაცებისთვის ვაჟკაცობისა, გამბედაობისა და თავგანწირულებისა.

ოფიცრისკან საჭირო არ იყო სანუდაგოგო ადმინდრაციონითი ნიჭი, სამხედრო-მეცნიერული მომზადება და ბრძოლის დროს დამოუკიდებლობის გამოჩენა მხოლოდ საჭირო იყო, რომ ზედმიწევნით და სიტუაციებურუნებლივ ადესრულებინა და ცხოვრებაში გაეტარებინა უფროსებს ბრძანებანი. და აკრთვე ვაჟკაცობა და გამბედაობა იყო ოფიცრის დიასკების და მის დანიშნულებას საზომი. სამხედრო მეცნიერების თვალსაზრისით, ოფიცრების კეთილ-დღეობა დაშვარებული იყო იმაზე, რომ მას კარგად და ზედმიწევნით შეუთვისებინა წესლება და ღებულებანი ჯარისა.

რას ვხედავთ ჩვენ ესა? ასეთია ესლანდელ ამის და ბრძოლის შირობები? შეუძლიან წინანდელ ოფიცერს ესლანდელ დროის შირობებში მუშაობა?

რასაკვირველია, არა. წინანდელი ოფიცერი, როგორც მშვიდობიანობის დროს, ისე ბრძოლასში ესლანდელი ადმინდრაციონ უმწყო, უმნიშვნელო და მანებელი ჯარისთვის.

ნუ გაკვირვება შეითხველი, თუ ამ გამოკვლევაში ჩვენ შეგვხვებით იმ ტემპარტებს, რომელსაც თითქო ვეჯდა უნდა იცნობდეს. მეონა ეს ტემპარტება ვეჯდას ავიწედა. მისი დაწვივა კი, განსაკუთრებით ჩვენს სამხედრო-სწავლად რაზმებში, შეუძლებელია, შეუნდობარი, არ გვეპატავება. ეს ტემპარტება ის მტკიცე და ურუველი საძირკველი განსავსო, რომელზედაც უნდა ამოვიყვანოთ კედლები მთელის შენობისა ბრძოლისა და ომიანობის უფაულგვარ ქარტებისა და განსაცდელს რომ უნდა გაუძლოს.

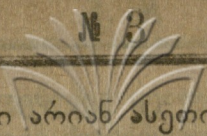
ახლა ვიკითხოთ, თუ რა დიდი დიდის დროიდან—საღიანიო ტაქტიკის გაფრჩხვინის დროიდან—რამდენათ წავიწიეთ წინ?

ვეჯდას გადაგვაწივდა ის დრო, როცა ჯარის კაცებს ქირთ იტერდნენ და ისე აესუდნენ და ადგინდნენ ჯარს. დიდისანია, ვეჯდას სახელმწიფოებმა (ინგლისმა მხოლოდ ამ ამის დროს) შემოიღეს ღაშქრის შევსება-შედგენის სისტემა, რომელიც დამუარებულია სამხედრო ბეკრის საფალებულ მოხდაზე.

დროშის ქვეშ უწინდელ ხანკრდლივ სამისხურის ვადა ჯარისკაცისა, რომლის წყალობით იგი მოწვევტილი იყო ოჯახისა, ნელ ნელა მოკლდებოდა და დღეს 2 წლამდე ჩამოვიდა.

ორი წლის განმავლობაში ჯარის კაცმა უნდა შეისწავლოს სამხედრო საქმის მეცნიერება იმდენად, რომ გაჭირვების დროს, თავის სამშობლოს დასაცველათ გამოვიდეს ღაშქრად, კარგად მომზადებული უფაულის მხრივ.

მომზადებულ ჯარის კაცთა რაოდენობა რაც შეიძლება მეტი უნდა იყოს; რადგან არ ვიცით, რამდენად გაიზრდება შეიარაღებული ძალა იმ წუთებში, როდესაც სამშობლო განსაცთელში ჩავარდება. ამიტომ ჩვენის აზრით, ძალიან კარგი იქმნება, რომ ვეჯდას მამა-კაცმა, ვისაც-კი იარაღის მძარება შეუ-

ძლიან, სამხედრო სკოლაში მიიღოს სწავლა*).

მსოფლიო ამ სახით შეკვიდრიან ამის დროს აფიცდნით თავიდან
ის უბედურე შედეგებო, რომელთაც ადგილი ქმნდათ თანამედროვე
ამის დროს იმიტომ რომ ჯარის ნაწილებში ურევდენ სულ უსწავლელ
ხალხს. და ამის გამო მთელი ჯარი ცდილება უბრალო ხალხის
გროვად და ამ გროვას კი უბრალო დავალების ასრულებაც კი
არ შეუძლია. ჩვენ უნდა გვეცადნეთ, მამაგაღწიო იმულებუდნი არ
გვიქნეთ ასეთს სამწუხარო ამბებს ანგარიში გავუწიოთ სოფლე.

ვის მოვალეობას უნდა შეადგენდეს სამხედრო საქმეში
შემზადებულთა კადრის შექმნა, რომელიდანაც, როგორც დაუ-
შრეტელ წყაროდან, უნდა ივსებოდეს ჯარი როგორც მობილი-
ზაციის დროს, ისე თვით ამის დროსაც. სამხედრო საქმის-
თვის მისამზადებელ სკოლად, რომელმაც უნდა ასწავლოს ყვე-
ლას, ვისაც კი ახრადის ტარება შეუძლიან, იქნება ჯაშქრის
შემადგენლობა; ეს უკანასკნელი დირექტული იქმნება, თუ ეყო-
ლება კარბუსი კარგ ოფიცერთა, რომელთაც სამხედრო ცოდნა
ექმნებათ და ამ ცოდნას შეასწავლიან სხვებისაც.

მაშასადამე, ოფიცერების რაფი მეტად დიდა, მოვალე-
ობაც მეტად დიდი აქვთ და ეს მოვალეობა უფრო რთული
შეიქმნება მაშინ, რადგანაც შეიარაღებული ძალები მიიღებენ
მიფიცების ხასიათს.

უკუვსათვის თვალსაჩინოა, რა რიგი დიდი მნიშვნელობა
ქმნება ესაზღვრულ დროში ოფიცერთა კარბუსს და როგორი
სერაფნული მითხრებიან უნდა წარედგინოსთ მშვიდო-
ბიანობის დროს ოფიცერთა შემადგენლობას.

იმ—ე.

რა გზით უნდა გიხსნათ თავი ფი- ნანსიურ გასაჭირისაგან.

ამნაირად სოფლის მუშა დასწოლია დასტა-
დასტათ ჩაწყობილ ფულს და უცდის იმ სანატ-
რელ დროს, ფულს რომ თავის ფასი დაედება.
ვაჭარი? ვაჭარი, ამ სიტყვის კეთილშობილურ
მნიშვნელობით, ჩვენში აღარ არის; მან უკვე
გაანადღა თავისი საქონელი და ეხლა მოგებულ
ფულსა სჭამს და, მგონი, მალე თავისაც დაუწ-
ყოს ჭამა, თუ რომ აღებ-მიცემობის პირობები
მალე არ გაუმაჯობესდა. პატარა ნაწილი ამ ვაჭ-
რებისა სპეკულაციის საშუალებით ამრავლებს
და ზრდის ისედაც ბლომათ მოგებულ ფულს.

კაპიტალისტების რიცხვიც საქართველოს
მიწა-წყალზედ ახლა კარგა ბლომად მოიპოვება,
მათი რიცხვი და სიმდიდრეც ერთი ათად გამრავ-
ვლა სამი-ოთხი წლის ომიანობამ. თუ რომ ჩვენი
მთავრობა მოწადინებულია შექმნას ნამდვილი
სახელმწიფოებრივი წეს-წყობილება, კაპიტალი-

* ვისაც იარაღის ტარება არ შეუძლიან, იმთავე აგრეთვე
უნდა გაიარონ სხვა დანიშნულების სკოლა, ვინაიდან საქორონი
იქნებიან ჯარისა ან ჯაშქრის უკანა ზურგისთვის.

სტები პირადად დაიხტერესებულნი არიან ასეთი
პირობების შექმნაში, როდესაც ისინი შეხებულ-
ბენ დაეხმარონ მთავრობის სახელმწიფოებრივ
შენებლობაში. ისინი დარწმუნებულნი არიან,
რომ ადრე თუ გვიან მათ მოიწვევენ დასახმარე-
ბლათ, უიმათოთ საქმე არ გაკეთდება, ამიტომ
ამათ მზათ აქვთ ამ დროისათვის დამზადებული
ბასუხი: ჩვენ მზათა ვართ დავებმაროთ მთავრო-
ბის ერთის პირობით—ჩვენა გვსურს ისეთი წესე-
ბი და ისეთი მთავრობა, რომელიც უზრუნველ
გვყოფს ჩვენ სხვა და სხვა სიურპრიზებისა და ექ-
სპერიმენტებისაგანო. მათი საასპარეზოთ გამოსვლა
ჯერ-ჯერობით ხადრევი იქმნებოდა. ისინი დამ-
მეიდებულნი ელიან მომავალს.

სოფლის მუშას, ვაჭარს და კაპიტალისტს
შეუძლიანთ უცადონ იმ სანატრელ დროს, რო-
ცა მათს სკივრებში ჩალაგებულ ფულს გასავალი
გზა გაეხსნება; მაგრამ დანარჩენებმა, რომელ-
თაც არც გადადებული ფული აქვთ, არც სხვა
შემოსავლის წყარო, რომ ასეთ კრიზისს გაუძ-
ძლოს. რა ქმნას პატარა დუქნის პატრომა, მეწ-
ვრილმანემ? წინათ რომ ორას-სამას თუმანს ატ-
რიანებდა და კმაყოფილი იყო, თუ რომ დღე-
ში 4-5 მან. ამოიგებდა, რა გზით ამოიგოს მან
დღეს 500-600 მან. თვეში, რომ დაიკმაყოფი-
ლო არსებითი საჭიროებანი? კარგი კიდე, თუ
რომ ცოტაოდენი გადამალული საქონელი შერ-
ჩენია, მაგრამ ეს გადამალული საქონელიც რომ
თანდათან კლებულობს; მოდი და დღითი-დღე
ნუ ასწევს ამ საქონლის ფასს! ყველა იმას ლან-
ძლავს, იმაზედ იღესავს კბილებს, სპეკულიანტად
არის მონათლული, იმიტომ რომ ერთ კაპეიკიან
ასანთს მანეთად ჰყიდის; მაგრამ რა ქმნას, მაშ
როგორ ირჩინოს თავი; რატომ სოფლის მუშას
არ ეძახით სპეკულიანტს, შაურიან პურს რომ
5 მანეთად ჰყიდის? ასე თუ ისე ესენი კიდევ გა-
უძლებენ გაჭირვებას; ვაჭრობაში გამოცდილი
ხალხია, სამისო ცოდნაც და ენერჯიაც შესწევ-
სთ; მაგრამ რა ქმნას ინტელიგენციამ, რა ქმნას
მოსამსახურე ხალხმა, რა ქმნას საზოგადოდ ქა-
ლაქის მუშა ხალხმა, საყვედურით რომ ახრჩო-
ბენ, თუ რომ ჯამაგირების მომატება ითხოვა.
ჰკითხეთ მეწვრილმანეს, რად ჰყიდის სამ შაუ-
რიან კოქის ძაფს 15 მანეთად, რად ჰყიდის
მეფართლე აბაძიან ჩითს ორ თუმნად, რად არის
უკმაყოფილო ინტელიგენტი—თავის ჯამაგირით,
მუშა—თავის საფასურით? ბასუხი ყველასი ერ-
თია: პურის ფული მოგვეციოთ, პურით გაგვაძ-
ღეთ და სხვას არაფერს ვითხოვთო. მართლაც,
სამი მეოთხედი მოქალაქის ბიუჯეტისა პურს უნ-
დება. ერთად-ერთი საზრუნავი დღეს პურია; გა-

შრომ-ნაამაგდარი იმ თავალებულ „ამხანაგებისა-გან“, მხარზედ თოფ-გადებულნი მის სახლის კარებს რომ უთვალთვალებენ. 3. ყ.

ტრაპეზუნდის ვილაიეთი

ძნელათ მოიპოვება ერი, რომელიც თვით-ცნობიერებას ისე იყოს მოკლებული, როგორც ქართველები. ებრაელები მთელს ქვეყანაზე არიან გაბნეულნი. ზოგი მათი ჯგუფი საუკუნეების წინათ მოსწყდა მთავარ ტომს. მაგრამ ყველა ეს ჯგუფები ერთ დიდ ოჯახის წევრებად სთვლიან თავს და დიდის ინტერესით ადევნებენ თვალყურს ურთიერთის ვინაობას. ჩვენში კი ხშირია ხოლმე, რომ ჩვენს მოძმე ტომს ტერიტორიაც შეუნარჩუნებია, რამდენათმე ენაც, იმის შეგნებაც, რომ იგი სხვაა და მისი ბატონი ერი კი-სხვაა, და, მიუხედავად ამისა, ჩვენს შორის არავითარი ურთიერთობა არ არსებულა. ასეთს მაგალითს წარაოადგენს ლაზეთი. ლაზები ისეთივე წევრები არიან ქართულ ოჯახისა, როგორც მეგრელები, და მაინც, ჩვენსა და მათ შორის არავითარი კავ-

შირი არსებობდა. რატომ? ამას ნუ გამოვუდგებთ აქ. ყურადღება მივაქციოთ მხოლოდ იმას, რომ დღეს, როდესაც ოსმალეთი დასრულდა, ყველაზე უფრო ადვილია მათთან კავშირის აღდგენა. გავითვალისწინოთ ამიტომ მათი და მათის სამშობლოს, ტრაპეზუნდის ვილაიეტის ვინაობა.

ტრაპეზუნდის ვილაეთს უკავია შავი-ზღვის სანაპირო ალაგი, სივრცით 17270,6 ოთხკუთხი ვერსი პონტოს-ტივრის ჩრდილოეთ ფერდობიდან. სტატისტიკური ცნობები—მცხოვრებთა რიცხვი და შემადგენლობა მოდგმისა, ტრაპეზუნდის ვილაეთისთვის წყაროების უქონლობის გამო, შედგენილია გ. ლ. ზელიონის¹⁾ ტაბლიცებიდან რომელიც ამოღებულია ა. ი. გიპიუსის²⁾ 1881—1886 წლების სტატისტიკური ტაბლიცები „ოსმალეთის იმპერიის ვილაეთები“-დან.

V. Cuinet-ს თავის თხზულებაში ტრაპეზუნდის ვილაეთის კაზებში მცხოვრებთა განაწილება არა აქვს.

1) Сборникъ матеріаловъ по Азіи выпускъ XII 1895 г.
2) Статич. таб. Турец. имперіи А. И. Гишпюсъ 1881—1886 г.

სივრცე, მჭიდროობა მოსახლეობისა და მოდგმითი შემადგენლობა.

ტრაპეზუნდის ვილაეთი.	სივრცე ოთხკუთხ ვერსზე	რიცხვი სოფლებისა	საერთო რიცხვი მცხოვრებლებისა	რიცხვი მოსახლეობის ერთ ოთხკუთხს ვერსზე.	მცხოვრებლები მოდგმით		
					მუსულმანები	სომხები	ბერძნები და სხვები
					სულ ორივე სქესისა		
ქალაქი და კაზი ტრაპ. კაზები:	1110,6	221	90,750	81,7	61,250	7500	22,000
სურმანე . . .	1336,65	74	36,750	27,5	33,000	250	3,500
ტირებელი . . .	1062,4	114	36,500	34,3	30,000	500	6,000
გერელა . . .	462,9	52	31,000	64,2	24,250	—	6,750
აკჩა-აბადი . . .	569,5	99	36,700	60,5	29,000	2700	5,000
ვაკფი-ვებირი	679,5	57	15,250	22,5	15,250	—	—
ჯ ა მ ი	5238,5	617	246,960	47,2	192750	10,950	43,250

ტრაპეზუნდის ვილა- გაი	სიგრძე ოთხკუთხ ვერსზე	რიცხვი სოფლებისა	საერთო რიცხვი მცხოვრებ- ლებისა	რიცხვი ოთხკუთხ ვერსზე მოსახლე- ობისა	მცხოვრებლებზე მოდებული		
					ლაზები- ქართვე- ლები.	სომხები	ბერძნები და სხვები
					ორივე სქესისა		
II. სანჯაყი ლაზისტა- ნისა კაზი: რიზე . . .	1497,0	—	70,000	46,7	69,250	—	750
ოფი . . .	772,6	—	60,000	77,7	59,000	—	1000
ათინა . . .	1303,8	—	37,250	20,9	37,250	—	—
ხოფა . . .	676,0	—	28,000	41,4	28,000	—	—
ჯამი სანჯაყისა . .	4,249,4	—	195,250	45,9	193,500	—	1750
III. გუმიშხანა. კაზი: გუმიშხანა . . .	1835,0	—	59,500	32,4	39,500	1000	—
ტარული . . .	1062,4	—	33,500	31,5	15,750	—	—
ქელქთი . . .	1885,3	—	23,750	12,4	22,500	2500	—
ჯამი სანჯაყისა . . .	14,270,6	—	116750	24,8	76,750	1250	38,750
მთელ ვილაეთში . . .	14,270,6	—	558950	39,2	463,000	12,200	83,750

სარწმუნოება და მოდგმითი შემაღდგენლობა. როგორც ტრაპეზუნდის, ისე არზრუმის ვილაეთებში უმთავრეს მასსას შეადგენდნენ მუსულმანები: ოსმალები, ქართველი მაჰმადიანები — ლაზები და ჩერქეზები. ტრაპეზუნდის ვილაეთის მცხოვრებთა რიცხვი 559,000 სულია, ქრისტიანები — სომხები, ბერძნები და სხვა შეადგენდა მთელს ვილაეთში 95,000 სულს ორივე სქესისას. მთავარ მასსას მცხოვრებლებისას შეადგენენ ლაზისტანში ლაზები. ლაზისტანის მთელ ოთხ კაზებში ბერძნები არიან სულ 1750 სული და განაწილებულნი არიან შემდეგს კაზებში: რიზესა (750 სული) და ხოფაში (1000 სული). სომხობა სულ არ მოიპოვება ლაზისტანში.

სურმანეს კაზაში V. Cuinet-ის თანახმად, ლაზები მთელ მოსახლეობის 2/3-ს შეადგენენ.

ა. მ. კოლუბიაკინი ლაზებზე შემდეგს ამბობს: ლაზები შეადგენდნენ უმთავრეს მასსას ლაზისტანში, ქართველ მოდგმისანი არიან, აღიარებენ ისლამის სარწმუნოებას და ლაპარაკობენ ერთგვარ მეგრულს. არიან ლაზები ბერძნულ სარწმუნოებისა, ბერძნულათ მოლაპარაკენი. ზოგან ლაზთა შორის შენახულა ქრისტიანობა და ქართული ზნე-ჩვეულებანი. ლაზები რაინდი, გულადი და მეომარი ხალხია, როგორც კაცი, ისე ქალი.

საქართველოს სახელმწიფოს მზრუნველობის საგანს უნდა შეადგენდეს ჩვენ მოძმე მაჰმადიან

ლაზების შემოერთება. და უნდა ვეცადნეთ ეს საკითხი მთელ სიგრძე-სიგანით მომავალს საერთაშორისო კონფერენციაზე დაისვას.

ი. ქუთათელაძე

აღა-მაჰმად-ხანის მეორეთ შემოსევა საქართველოში*).

რუსეთის გენარლები გუდოვიჩი, ზუბოვი, ბულგაკოვი, — ყენის მოკვლა. და 1797 წ. დროის აშბები.

1795 წ. რომ სპარსეთის ეენმა საქართველო მძღაგრათ რომ ვერ დააშინა და ამ ახარებაში შეეე ერეკლე ვერ დაამუხლა რუსეთის ხელმწიფის კარის წინა, ამ გარემოებამ რუსეთის იმპერატორიღა დიდათ დაადონა და შეაფიქრანა. ამ სჯავის დარდს მალე აღმუხნდა უეხარი წამალი ამ უეხარ წამლის გამკეთებელი პეტერბურგში კახლდათ, გადაბირებული და საქართველოს მოდალატე კარსევან ჭეჭავაძე, ამისი ამხანაგები და სომქნთა ვ. აჯნართი, ანუ რუსეთში შეოფი ეპისკოპოსი იოსებ არღუთინსკი, საქართველოს სამეფოს დაუძინებელი მტერი...

კარს. ჭეჭავაძემ აწნობა ეკატერინეს, რომ რაკი არ იქმნა და ერეკლემ არ ქმნა და შეერთებისათვის მოციქულები არ გამოგზავნა თქვენს წინაშე, ახლა კარგი დრო არის, რომ იგი

* ამ წერილის დასაწყისი დაიბეჭდა „ჯარისკაცის“ 1918 წლის მე-16 ნომერში.

ამივე ევინისგან შეორეთ იქმნეს აკლებული და ამის შემდეგ კი იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ საქართველო ვეღარ იარსებებს, შეფე ერეკლე უსათუოთ თქვენ მოკმარებას და ამის მაგალითით იმერთა მეფე სოლომონი თავს დაგიკრამსთ, საქმე მარტო შეფე ერეკლე განლაგეთ.

ამ იუდას თურმე სასტიკათ აქეხებდა სამეხთა ეპისკოპოსი იოსებ არღუთისსკი. ეს არღუთისსკი და სამეხი სერგეი დასქაროვი იუფენ საქართველოს სამეფოს მომთხრელები, ამათ რუსული ენა იცოდნენ და საქართველოს სამეფო მინისტრმა კი რუსული არ იცოდა, ამიტომაც ტუფუდებოდა ვეგლათურში გარს. ჭვჭვავაძე, რუსეთის ქრთამებზე ხომ სასტიკათ აბრძობდა მას.

ამათ ბოროტებას გიორგი მეფის შვილები დავითი და ბაკრატი შეჩვენებით ანუსხვენ. განსაკუთრებით სწევკლიან მათ და უფრო კი სამეხთა ეპისკოპოს იოსებს, რომელიც იმ დროს რუსეთში სცხოვრებდა, და ეს მოხერხებული ბოროტი მტერი საქართველოს სამეფოს დასაღუპავთ მოქმედებდა; ამათან სხვებზე იუფენ თურმე. ამას აღნიშნავს ყოველი ივანე სეფიანი, ისევე ალექსანდრე ობოლანსკი. საურადლებმა აქ ისიც, რომ იმ დროს, პეტერბურგში თურმე ერთობ დიდი წრე არსებობდა ისეთი, რომელიც საქართველოს სამეფოს დასაღუპავთ მოქმედებდნ და რომელთაც სათავეში ედგა გარსევან ჭვჭვავაძე და იოსებ ეპისკოპოსი.

სულ ამათი ჩხევა იყო, რომ ეკატერინემ 1794 წ. ერთი მილიონი ვერცხლის მანათიანი მოაჭრეგინა და ეს ფული მან სმარსკის ევინს გაუტანა ჩუმთ, დახმარებად. ამ მოჭრის მანეთიანების ერთი ცალი პოეტ აკაისაც ჰქონდა, რომელიც მას ზურაბ წერეთლის დახმარებით შემკვიდრებოდასგან ემოვნა. საურადლებმა აქ კიდევ ის გარემოება, რომ როგორც ეს პირები პეტერბურგში მოქმედებდნ, ამათსავე მსგავსათ თურმე მოქმედებდა და საქართველოს სამეფოს სამარეს უთხრიდა გერკალი გუდფინი გიორგევსკიადამ.

გუდფინმა პატრიარქის გველობით საქართველოს სამეფო საქმეები და ქართველ ერის ცხოვრების პირთები კარგათ შეიტყო. ამნ უფრო რატატურათ დაიწყო მოქმედება და ამტრახნელ სომხის ვაჭრების დახმარებით, რომელთაც რუსული ენა კარგათ იცოდნენ, მიმართა სმარსკის ევინს და დაუწყო ამხედრება ერეკლე მეფის წინააღმდეგ. ცნობა არის დარჩენილი და ამას ბაკრატი პატრიარქილიც ასაბუთებს, რომ ეკატერინესგან მოჭრილ ვერცხლის მანეთებს გუდფინი ამტრახნელ სომხებსედაც ხარჯავდა თურმე, მოსაქრთამავათ.

გუდფინმა ალა-მაჰმად-ხანს ასეთი ჭოვრები აცნობა: ერეკლე შეფე თქვენს სამტრიათ აქამდის რუსეთის კარს აწუხებდა, ახლა ოსმალებსაც მიმართა და მათის დახმარებით თქვენს წინააღმდეგ მოქმედებას აპირებს, ახლა რომ დაეცეთ ერეკლე შეფეს, ადვილათ აჯობებთ და, მასთან, აწავლით ჭეჟას, რომ თავის ქერქში ჩაეტოოს და სხვებსაც ადარ აწუხებდეს. გაგავებინებთ იმასაც, რომ თქვენი მტერი არც რუსეთისა და არც ოსმალითი, თქვენი მტერი ერეკლე შეფეა, რომელიც თქვენ გამტრებთ რუსეთისა და ოსმალითსაც; მოსპეთ ეს მტერი და მამინ თქვენთანთან მოისპობა ამათი მტრობაცაო.

ლაზარისტის ივანე ოცხელის მოწმობით, ასეთ დარბეობას რუსეთის ღებრადი, ანუ ვაკვასიის რუსეთის მოწმობის მთავარ მართებელი წერილებით კი არც იცნობის შესათუფლათ ჰქვანდა დაქირავებული ასტრახანის სომხის მოწინავე ვაჭრები, რომელთაც რუსული და სმარსკული ენაც კარგათ იცოდნენ.

ესენი დავალებას ასრულებდნენ და თავის მხრივაც რამე უმატებდნენ.

ოცხელისვე მოწმობით, ისიც არის საურადლებო, რომ თვით ესევე ვაჭრები საიღუმილეთ უზიდავდნ ალა-მაჰმად-ხანს სხვა და სხვა იარადებს, რასაკარგვლია, მალეუათ და ისე მოუფობილ უფებოთ, რომ თვითქონს საფაჭრო სხვა და სხვა რუსული საქმელი უფობილყო და არა სამხედრო იარადი.

ამტრახნელ სომხებმა დიდის და ტკბილის სმარსკლის ენით მოხიბლეს ალა-მაჰმად-ხანი, ხოლო ამ მტერმაც მისდა მასუხი თურმე გუდფინს: თქვენი მეშინაან, რადგანაც, 1793 წ. რუს-ქართველთა პირობის ძალით, თქვენ ვაღდებოდა ხართ, გაჭირების დროს საქართველოს დაეხმარეთო. თუ ეს არ იქნება, მე მამინ ერეკლე მეფეს ჭეჟას ვასწავლიო.

მოხდა ისიც, რომ მტერმა მტერს აუწა ფილით: თქვენ წადით, საქართველო მოსპეთ, აიკელით, ჩვენი მამი ნუ გაქვსთ ჩვენ ერეკლე მეფეს შევლან პირობის მივსცემთ, მაგრამ მოვტუფებთ, თქვენი მიხელის დროს ჩვენ მას არ ვუშველითო. ნიშნათ ამისა ჩვენ გივხანით დახმარებასაც ვერცხლის ფულით, რასაც ეს ამტრახანის ჩვენი და თქვენი მოყვარე სომხები გადმოგცემენ და მასთან სამხედრო იარადსაც. სამხედრო იარადს კიდევ მოგაწოდებთ, თუ კი ეს თქვენთვის საჭირო იქმნება. ასეთის ამბებით და დაიმედებით დესპოტი ალა-მაჰმად-ხანი წაქეზებულ იქმნა.

ბუგრის ფიქრის შემდეგ, მტერმა გადაწვიტა საქართველოზედ გამოლაშქრება. 1795 წ. თუ მას ჰქვანდა 300 ათასი კაცი, ახლა გადაწვიტა 600 ათასი ჯარის შეკრება და ამოდენა ჯარით დასცემოდა საქართველოს.

ევინის სამხადისის ამბები ერეკლე მეფემაც მალე შეიტყო. დიდათ დადობდა, იმანაც სამხადისი დაიწყო, მაგრამ მაინც დიდი შიში აქვდა, რადგანაც ისიც შეიტყო, რომ მტერი 600 ათასი კაცით აპირებს დაცემასაო. შეფე ერეკლე ძალზე დაღობდა. მიმართა იმერთ მეფე სოლომონს და სთხოვა თვითღისში ჩამოსულიყო.

სოლომონ მეფე მალე ეწვია თვითღისში მეფე ერეკლეს. ერეკლემ შესწავლა თავისი დარდები. სოლომონ მეფემ აღუთქვა, ჩემის ჯარით დაგეხმარებო, — მარტო თქვენი ჯარი რას მიზამს რიცხვმარავალ მტრის წინააღმდეგო, — უთხრა ერეკლემ

მამინ სოლომონ მეფემ ურჩია: ეკატერინე ცოცხალი ადარ არის, მავლე იმპერატორის მოხილვა ნუღარ გექმნება, როგორც ეკატერინესა. გარდა ამისა, მავლე მფარველია ვეგლა ქრისტიანებისა, ნამეტურ საქართველოსი, მიმართეთ მას და დახმარება სთხოვე, უაჭვლად დაგეხმარება ჯერეთ, თქვენ მიმართეთ, მერე მეც მივმართავ, იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ გაჭირების დროს გვიშველისო.

ამიტომ იყო, რომ ბელაშვის მეფეს ატყუებდნენ. აღმოსავლეთის ერთი მეფეების ზოლიტიკას იგი კარგად იცნობდა, ამიტომაც იგი აღმოსავლეთის მეფეთაგან აღვიდად ვერ ტყუვდებოდა, ქრისტიან სამეფოთა მეფეების ზოლიტიკას იგი სულ ვერ იცნობდა, ნამეტურ რუსეთის იმპერატორების ხომ ამას უგულვლოდ სჯერდოდა და უგულვლოდ მეტათ ვი ესენი ატყუებდნენ და სამარეს უთხრიდნენ როგორც მეფე ერეკლეს, ასევე საქართველოს სამეფოს და ერს.

ამ დიდის გაჭირვების დროს მოატყუეს რუსებმა მეფე ერეკლე და მოატყუილეს ისე, რომ ამითი საქართველო უნდა განწირულიყო.

საქართველო დასაღუპათ გაიმეტეს და განწირეს ზაველი იმპერატორმა, გრაფ ზუბოვმა, გულოვინმა, ბელკაკოვმა და სხვებმა, მაგრამ ამაღ დროს საქართველო არ გასწირა დიურთმა, განგუბაში, თავისმა სიმარტყემ, და ამ დროსაც საქართველო გადურჩა თავის მძლავრს მტერს თავისავე შვილის, ქართველის კაცის მკლავის ძალით.

ისტორიკოს ზლარტ. იოსელიანის მოწმობით აღა-მამად-ხანს ჭეჟანდა ორი მსახური, ერთი იყო ქართველი, მეორე ლეკი. ქართველს სახელად სადინა ერქვა, წინეთ ვი ამის ანდრია რქმეუი. ეს ანდრია მცხეთელი ყოფილა, პატარაობის დროს სპარსებს ტყვეთ წაეგვანათ სპარსეთში, გაუთათრებიათ და სახელად სადინა უწოდებიათ.

ეს სადინა, თუ ანდრია, მეტად მახვილგანიერი ყოფილა. თავის განიერების წყალობით, უკანასკნელი აღა-მამად ხანის მსახურად გამხდარა. ვადებულებად ჭქონია ეეინის ხელზედ მსახურებას მიტანა პირის საბან წყლისა, ჩისა, ყალიბანის და ნამახის დროს წყლისა და ნამახისთვის ჭურჭლისა. ლეკსაც ჭქონია მინდობილი სხვა თანამდებობა ეეინის წინაშე.

შემთხვევით, ლეკმა თურმე რაღაც დანაშაული ჩაიდინა ეეინის წინაშე, ამიტომაც ეეინს სიკვდილით დასჯა მიუსჯია, ამ სასჯელის განცხადების დროს, სადიუიანც უბრალო რამ დაუზავებია ეეინის წინაშე: ნამახისთვის წყალი და ტაშტი მიუტანა თურმე, ამის შემდეგ ეეინი ნამახს შერებოდა, ლოცვულობდა, სადინამ ჭურჭელს და ტაშტს ალაგებს დაუწყო. ამ დროს ტაშტი ხელიდან გაუვარდა, წყალი დაიღვარა და ეეინს, ლოცვის დროს დაჩქილან, მუნსლების ქვეშ შეუდგა.

ეეინმა ლოცვა შეასრულა, სადინას ხმა არ გასცა, რადგანაც ლოცვის დროს ხმის ამოდება მათში არ შეიძლება. ლოცვის შემდეგ თავის მოჭრა მიესჯა მასაც. ეს დღე იყო ხუთშაბათი და ამითთვის თავი უნდა მოეჭრათ შაბათს. ამ სასჯელმა ეს ორი ამხანაგი მტკიცეთ შეაერთა, ამით ითათბირეს და ბოლოს დადგეს პირობა, ვინემ ამ ბოროტ ეეინის წყალობით ზეენ დაეინცნეთ, ამაღამ ზეენ მოკვდათ იგიო. დადგეს ფიცი. ამ დღესვე მათ იშოვნეს კარგი ხმაღ-ხანჯალი, შუა დამისას, როცა ეეინს ეძინა, შეიპარნენ მის სადგომ ოთახში, სადინამ იშოშელა მჭრელი ხანჯალი და ერთის დაკვრით თავი ტანს მოაცილა ისე, რომ ეეინმა ხმის ამოდებაც ვეღარ მახსწრო.

ამის შემდეგ ეს სადინა და ლეკი იქიდაშ გამოიხარნენ და საქართველოში წამოვიდნენ. კერეთ ხურაში მისულან

და ხუხის ხანისთვის მიუტანიათ ამბავი, ეეინის მოკვლით. ეს ხანი მტერი ყოფილა ეეინის და ამითვისა თუელი უნჩებია. ლეკი იქ დაჩნენიდა და სადინა ვი ტოვილისში წამოსულა. მეფე ერეკლეს ეახლა თურმე და კადსცა ამბავი, რომ ზეენ თქვენი მტერი ეეინი მოკვდათ და ეახლა თქვენ მისი ომის შიში და ფიქრი ნუდარ გაქვსთ, იგი აქ ვეღარ მოვაო.

მეფე ერეკლე ამ ამბავმა დიდათ გაახანა, დიურთს მდლოლობა შესწირა და რუსეთისაკენც ვურებას თავი დაახება. რუსეთიდაშ მანც არაგინ გამოჩნდა.

მეფე ერეკლემ სადინას კაი საჩუქრები უბოძა და მასთან ულუფაც დაუნაშა. მეტე ეს ანდრია ბერად იქმნა აღაგვიდილი, რადგანაც იგი თურმე დაკვდილაც ყოფილა ეეინისაგან. ასეთის სასწაულებრივის კარემების წყალობით კადარჩა საქართველო ახხრებას მეორეთ 1797 წ მცხეთელი ანდრია გარდაიცვალა 1810 წ. ქ. ტოვილისში.

ამ კარემების შესახებ ლუკა ისარლოგი ასე გადმოგვცემს: აღა-მამად ხანის ორს მსახურს ერთმანერთში ჩხუბი მოუვოდათ, ამათი ჩხუბის ამბავი აღა-მამად ხანმა გაიკო. ევაგრა მათი უვირდილი და ამიტომ ორივეს თავის მოჭრა მიუსჯა. ამთ შესახებ სადიკ ხანმა ჩაკაჩიმი ეეინს პატოება სთხოვა, მაგრამ ეეინმა არ შეისმინაო. იმაღ დღეს ეს წახხუბებულნი მსახურნი შეერთდნენ და იმ დამესვე მოჭველს აღა-მამად ხანიო.

არის ასეთი გადმოცემაც: აღა მამად-ხანს ჭეჟანდა ორი მსახური, ერთის ვალი იყო ასეთი სამსახური: სამოელი უნდა აენთო იმ ოთახში, სადაც ეეინს ეძინა, ერთი სამოელი რომ გაქრებოდა, მას მეორე უნდა აენთო. ერთხელ თურმე სამოელი ჩაქრა და ამ მსახურს დაავიწულა ახელ სამთლის ანთება. ამ დროს ეეინს გაუღობა და მსახურს უვირდილი დაუწყო. მსახურმა ცხცხით სამოელი მოიტანა და ანთო.

ეეინი ამხელ ისე გაბრზდა, რომ მსახურს თავის მოჭრა მიუსჯა. მეორე დღეს, ეეინი როცა ლოცვაზედ დაჩქილი იყო, მეტე მსახურს უნდა აელაგებინა ნამახის წყლის ჭურჭელი და ტაშტი. ალაგების დროს, მსახურს ტაშტი ხელიდან გაუვარდა და წყალი დაეღვარა. წყალი ეეინს მუნსლებ ქვეშ შეუდგა, მაგრამ ხმა არ ამოიღო, რადგან ლოცვის დროს არ შეიძლებაოდა ხმის ამოდება, ლოცვის გათავების შემდეგ დიდათ გაბრზდა და ამ მსახურსაც თავის მოჭრა მიუსჯა.

ამ სასჯელმა ეს ორი მსახური ერთად შეაერთა, ესენი შეითქვნენ და კადაწვიციტეს ეეინის მოკვდა და ამ დამესვე მოკვლეს კიდევაც. ისარლოგი სწეკს, რომ ამ ორის მსახურის სიკვდილით დასჯის პატოებისათვის ეეინთან შევიდა სადინა ხანი ჩაკაჩი და პატოება სთხოვა, მაგრამ ეეინმა არ შეისმინაო. ლუკა ისარლოგი ამ სადიუის ვინაობის შესახებ არსთერს ამბობს, ვინ იყო იგი და რა ტომის.

ამიტომ ამის გადმოცემას ზეენ მნიშვნელობას არ ვაძლეეთ და სადინას გამო ზეენ უფრო ვურდნობით შ. იოსელიანის მიერ გადმოცემულ ცნობებს.

„სარწმუნოების“ წარმოდგენის შესახებ.

ქართულ დრამატიულ საზოგადოების დასმა გახსნა თავისი სეზონი ბრიეს მუსიკალურ დრამა „სარწმუნოება“-თი. დრამა თავისი შინაარსით ყურადღების ღირსია და, როგორც სჩანს, ამიტომ დრამატიულმა საზოგადოებამ სეზონის პირველი ნაბიჯი ამ დრამით დაიწყო.

საფრანგეთის მწერლის დრამის შინაარსს შეადგენს სარწმუნოების პრობლემის გარჩევა: როგორცა სჩანს ბრიე ამ საკითხს დიდს დკვირვებთ არჩევს. დრამის მოქმედება აღებულია ფრაოთა დროის ცხოვრებიდან და დაწერილია მოქნილ დრამატიულ სახით. ჩვენ ამ წერილში გვინდა მხოლოდ მხატვრულ თვალთარისით წარმოდგენის ხასიათს შევხვდეთ და მხოლოდ იმ ფარგლებში, რამდენადაც ამას გაზეთის ფურცელი ნებას გვაძლევს.

ცხადია, საზოგადოთ დრამის ძალა სავსებით რომ დავიწახოთ, მისი სილამაზე რომ ვიგრძნოთ, საქროა მისი შესაფერი წარმოდგენა. სწორედ დრამატიულ დასის მიზანს, რამის წარმოდგენა უნდა იყოს. განსაკუთრებით კი ბრიეს მუსიკალურ დრამას ეკვირვება მისი ნამდვილი სახით დადგმა. ამ მხრივ ქართული თეატრალური წარმოდგენები წინედ ძლიერ სუსტობდა და, როგორცა სჩანს, ამას არც ეხლა აქცევენ სათანადო ყურადღებას რაც უნდ კარგი იყოს მსახიობთა თამაში, თუ კი მათში ერთმანეთთან შეთანხმებული მოქმედება არ არსებობს, თუ კი მათ ვერ გაიგეს დრამის ნამდვილი რიამი, დრამის წარმოდგენის ყოველივე სილამაზე იკარქება.

დრამის მთლიანობისათვის აუკლებლად საქროა, რომ მთელ წარმოდგენის გარეგნული მხარე შეზარცებულ იქნეს დრამის დედა-აზრთან. ყოველისავე ამის მოწესრიგებისათვის საქროა რეჟისორის მადლიანი ხელი ისე, როგორც ეს არსებობს ხელოვნების და ცხოვრების ყველა დარგში. მხოლოდ რეჟისორის მადლიანის ხელი შეიძლება, რომ დრამის აზრი იქნეს გაერთიანებული, გაღრმავებული, რომ ყველა თეატრალური საშუალებები ერთ რიგზედ იქნენ მოშვებული. მაშინ ჩვენ ვინილაფთ ნამდვილ თეატრალურ სილამაზეს. სილამაზე კი ყოველ ხელოვნების ასსებაშია.

დრამატიულ საზოგადოების დასის მიერ პირველი წარმოდგენა გვიჩვენებს, რომ ისინი არ არიან გამსჭვალულნი ნამდვილ თეატრალურ სახის პრინციპებით; ვერა აქვთ კარგათ შეგნებული ის, რაც შეადგენს ყოველი სავე წარმოდგენის სულსა და გულს. მათ აკლიათ რეჟისორის ხელმძღვანელობა; არ არის შეთანხმებითი თამაში. ტექნიკურ შესრულებას, ისე როგორც გარეგნულ მხარეს ცოტა ყურადღება აქვს მიქცეული. რასაკვირველია,

წეუძლებელია, რომ ყოველივე ხანა მის წინაშე მდებარე ნოგრაფიული და არხელოვითრი სინამდვილის წინაშე წარმოდგენილი; მაგრამ აუცილებლათ საქროა ერთის რიგის დაცვა. „სარწმუნოების“ უმთავრეს როლები მოთამაშე მსახიობნი განსაკუთრებით თავისებოთ რიგზედ თამაშობდნენ მხოლოდ იაუმას მოთამაშე სცდილობდა გადმოეცა დრამის რიგი და უნდა ვსთქვათ, რომ ეს იყო მხოლოდ ერთი, რომლის თამაში ცდომილხანდა. მიერისის მოთამაშე კი მხოლოდ ჩვეულებრივს განცდას გადმოგვცემდა. მის თამაში არ იყო შესამებული იაუმას თამაშთან და არც სხვა მოთამაშეთან პირიქით, აიაუმას ცოტა რიგზედ თამაში დისონანსად გამოსჩანდა ყველა მოთამაშეთა შორის. სათნი, რეჟე, უაროა, ქურუშთ ქურუში — არც ერთი მათგანი არ იყვენ შესაფერ რიგზედ დაყენებულნი; მსთი თამაში წარმოდგენდა ჩვეულებრივს თანამედროვე დრამის თამაშს. და სად იყო რეჟისორის ხელი, როდესაც მათ თამაში იაუმას თამაშს დაუპირდაპირა? თეატრალუ სილამაზისათვის აცილებლათ საქროა ებაა რომ ყველას ერთი თეატრალური სული — რიტმი ამძრავებდეს, ის რიტმი, რომეოზედაც დამყარებულია თკით დრამა თეატრალურ წარმოდგენის პრინციპების დაუციველობას მოჰყვა ის, რომ მთელის დრამის წარმოდგენას დიდი დრო მოუედა და მამენელნი (აუცილებელი ნაწილი ყოველ წარმოდგენისა) ძალზედ მოიჭანგდნენ. ამას ხელი შეეწყო უფარვის, მასიურ ბრბოს თამაშმაც. ცუდს შთაბეჭდილებას ახდენდა დაუღვეელი ბრბოს განგაში. თუ კი ამით რეჟისორის ხელს რისიმე გადმოცემა უნდოდა უნდა ითქმას, რომ მიზანს ვერ მიაღწია ყოველ თემტრალურ სახეს თავისი ზომა აქვს, და თუ მას გასაფშორდით, სიმახინჯე გამოდის. როგორცა ვთქვით, დრამის გამომხატველი რიგი უნდა ყოფილიყო დაცული. მაგრამ ეს ითქმის არამც თუ როლები შესრულებანდ, არამედ თვით წარმოდგენის გარეგნული მხარეზედაც. თუ რეჟისორის ხელი სცდილობდა დაენახა ჩვენთვის დრამის წარმოების დრო, მაშინ ეს უნდა იქნეს დაცულ ყოველ წარმოდგენის სახეში. ჩვენა გვაქვს ერთი წარმოდგენა ფრაოთა ხანისა (შესაძროა ნამდვილი აყა, მაგრამ აქ ეს არ არის საქროა) და საშუალებები ამ ხანის დახასიათებისა არის ხელოვნებაში და მეცნიერებაში საქროა ამას ყურადღება ქონოდა მიქცეული. მოთამაშეთა მოძრაობის მხახულობაში ბრბოს ქცევაში, სხვადასხვა საგნების სახეებში, რომელშიაც მოქმედობა ვითარდება, უნდა ყოფილიყო დაცული იმ რიგის სახე რომელ რიგსაც დრამას ვაქუთნებთ. დრამის მუსიკალური დასურათება უნდა ყოფილიყო უფრო მკაფიო და გამომხატველი სახით შესრულებული რად ესაქროება დრამის იმნაირი მუსიკალუდახასიათება, თუკი კი ეს არც დრამას შეეფერება და არც მსმენელებს მისცემს რასმე ტყუილად კი არა ჰქვია ბრიეს დრამას მუსიკალური დრამა. ამა განსაკუთრებული

ყურადღება უნდა ქონოდა მიქცეული, და რეჟისორის ხელს. უნდა ემაცალინა, რომ მუსიკა და სცენიური დრამა შეთანხმებული ყოფილიყო.

მართალია, ბრისა მუსიკალურ დრამის სცენაზედ დადგმა რთული საქმეა მაგრამ თუკი ამას ხელს მოჰკიდებენ საქირთა მეტი დაკვირვებ-, შესისხლ-ხორცება დრამისა, მუშაობა რომ დრამის ნამდვილი სახე არ დაიკარქას თეატრალურ წარმოდგენას თავისი ნამდვილი სახე მიეცეს და მისი სილამაზე დავიხანოთ.

დავით კაკაბაძე.

პ რ ე ს ს ა.

„სახალხო საქმის“ მე 394 ნუმერში მოთავსებულია ახირებული წერილი, რომელიც უმთავრესათ ინგლისელებისა და ამერიკელების წინააღმდეგაა მიმართული.

უაღრესის მწუხარებით უნდა აღვნიშნოთ, რომ ჩვენში გავრცელებულ გაზეთებს დღემდისაც მოეპოება მოწინავეს მწერლები, რომელნიც ისე მოაურიდებლათ იხსენიებენ ხოლმე იმ სახელმწიფოებს, რომლებზედაც დამოკიდებელია მათისავე სამშობლოს ბედ-იღბალი. ჩვენის ავტორის აზრით, თურმე ნუ იტყვით, „ამერიკა და ინგლისი ისე უბირებენ რუსეთის რევოლიუციას ჩაღრჩობას, როგორც ოდესღაც მეტერნიხმა და ალექსანდრე პირველმა ჩაღრჩო საფრანგეთის რევოლიცია“.

სად ბატონ-ყმური, აბსოლუტისტიურ რუსეთი, სად ამერიკა ან ინგლისი, სად საფრანგეთის რევოლიუცია და სად რუსეთის დღევანდელი ვაკხანალია? ამის გარჩევაც თუ აღარ შეგიძლიათ, მაშინ წერის მაგიერ კითხვა უნდა ისწავლოთ, ბატონო პუბლიცისტო, კითხვა.

გარდა ამისა, რათ არ იცით, რომ, სანამ თქვენ მიერ ცუდათ ნახსენები სახელმწიფოები არ აღადგენენ რუსეთში წესიერებას, მანამდე — არც თქვენს სამშობლოს ეღირსება მოსვენება, ბოლშევიკები, თუ მათი მოწინააღმდეგეები მუდამ იპოვნენ მიზეზს შემოიჭრნენ ჩვენს ტერიტორიაზე და გვაწიოკონ ხან იმისთვის, რომ ჩვენ კონტრ-რევოლიუციონერები ვართ, ხან კიდევ იმისთვის, რომ კონტრ-რევოლიუციონერები არ ვართ.

„თუ ევროპის კაპიტალის უანდარძობის ქუსლები გაჭყაპავენ რევოლიუციის ხალხს, ეს აქტი იმ კომმარს გაამეფებს მთელს მსოფლიოში, რომლის წიაღში სულს დიდ ხანს ვერ მოითქვამს ერების და მშრომლების დამცველები“ ასე განაგრძობს შემდეგ ავტორი.

„აქ, გაჭყაპულ“ სიბრძნეს არავითარ ანგარიშს გავუწევდით მაგრამ იგი მეტად თავზედურათ იხსენიებს იმ სახელმწიფოთ, რომელთაც საქართველოსთვის დღემდის არადაუშავებიათ რა. გარდა ამისა. ეს წერილი მოთავსებულია საქართველოში პატივცემულ პარტიის პატივცემულ ორგანოში. მით უფრო სამწუხაროა ჩვენთვის ის გაუგებრობა, რომელიც ყოველ ზემოთ მოყვანილ სიტყვაში გამოსჭვივის. ბოლშევიზმი მთელმა ქვეყანამ შეაჩვენა. სოციალისტურმაც და არა-სოციალისტურმაც. რუსეთიდან მისი გახდევნა უდიდესი სამსახური იქნება თვით რუსეთისათვის თუ ისა ჰგონია „სახალხო საქმეს“ რომ ბოლშევიკების ადგილას ინგლისელები მაინც და მაინც „დერჟიმორდებს“ გაამეფებენ, ეს შემცთარი აზრია. ლორდ კიტჩინერი იმისთვის მიემგზავრებოდა ოდესღაც რუსეთში, რომ მთელ თავის გავლენით ხელი შეეწყოს იქ პარლამენტარიზმის გამეფებისათვის. რაღას უხდა შეეცვალა ამ მხრივ ინგლისის პოლიტიკა?

რედაქტორი ა. ს. სვანიძე.

რ უ მ ა

მოკლე ხანში გამოცემა გასასუიდათ ნახევარ სფერო-თხ რუკა უორმატით 3 1/2 X 2 ანძინი. მსურველთ ამ მისამართით შეუძლიანთ დაკვეთა. ქართული კლუბი „ჯარი და კრის“ რედაქცია. 11 — 2 სსაი. 6 — 8-მდე. ან გენკრალური შტაბი ტ. პოგრაფიული განყოფილება 9 — 3 სსაიამდი ტელეფონის № 83.